

LUOVA RYHMÄTOIMINTA MAAHANMUUTTAJANAISTEN KOTOUTUMISEN TUKENA

Koivu ja tähti – projektin Naisten kammari

Sosiaalialan koulutusohjelma,
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
29.10.2010

Kati Saltiola
Tanja Tarkiainen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi (AMK)	
Tekijä/Tekijät			
Kati Saltiola ja Tanja Tarkiainen			
Työn nimi			
Luova ryhmätoiminta maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena. Koivu ja tähti -projektin Naisten kammari			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	Syksy 2010	35	
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyössämme selvitimme maahanmuuttajanaisten vapaa-aikaan liittyvän ryhmätoiminnan merkitystä heidän kotoutumisessaan. Tutkimme erityisesti yhteisöllisyyden ja luovan toiminnan merkitystä niiden maahanmuuttajanaisten elämässä, jotka ovat työelämän ulkopuolella. Teimme opinnäytetyömme yhteistyössä Kassandra ry:n Koivu ja tähti -projektin kanssa. Projektin tavoitteena oli tarjota maahanmuuttajanaيسille mahdollisuus tavata muita naisia, verkostoitua, tutustua suomen kieleen, suomalaiseen yhteiskuntaan ja muiden osallistujien kulttuureihin erilaisten taidetoimintojen kautta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä tietoutta maahanmuuttajanaisten vapaa-ajasta ja antaa Kassandra ry:lle tietoa, jonka avulla se voi kehittää toimintaansa maahanmuuttajanaisten kokemusten avulla. Opinnäytetyömme aineiston keräsimme Naisten kammari -ryhmästä, joka kokoontui kymmenen kertaa keväällä 2010. Ryhmän kaikki 12 osallistujaa on palkkatyön ulkopuolella, työttömänä, kotiäitinä tai työharjoittelussa.</p> <p>Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Aineiston keräsimme osallistuvan havainnoinnin ja teemoiteltujen ryhmähaastattelujen keinoin. Havainnoimme ryhmää viidellä eri kerralla ja suoritimme kaksi ryhmähaastattelua. Haastattelujen teemat olivat kotoutuminen, ryhmän merkitys sekä taiteen ja kulttuurin merkitys. Aineiston analyysissä käytimme menetelmänä teemoittelua.</p> <p>Opinnäytetyömme tulosten mukaan maahanmuuttajanaiset kokivat, että luova ryhmätoiminta on tärkeä toimintatapa kotoutumisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Kotoutumista tukeviksi tekijöiksi maahanmuuttajanaiset mainitsivat vertaistuen, kielen oppimisen ja luovan tekemisen. Tutkimustulosten mukaan luova tekeminen loi hyvänolon kokemuksia ja vaikutti naisten arjessa jaksamiseen ja mielialaan positiivisesti.</p> <p>Johtopäätöksenä tutkimustuloksiin voidaan päätellä, että yhteisöllinen ryhmätoiminta mahdollistaa sosiaalisten verkostojen rakentamisen maahanmuuttajanaisten välille, tukien heidän hyvinvointiaan ja kotoutumista. Luova tekeminen mahdollistaa toimintaan osallistumisen kielitaidon tasosta riippumatta ja madaltaa ryhmään osallistumisen kynnyistä.</p>			
Avainsanat			
maahanmuuttajanaiset, kotoutuminen, ryhmätoiminta, luova toiminta			

Degree Programme in		Degree	
Social Services		Bachelor of Social Services	
Author/Authors			
Kati Saltiola and Tanja Tarkiainen			
Title			
Art Workshops in Supporting Immigrant Women´s Integration. Koivu ja tähti -project´s Naisten kammari			
Type of Work	Date	Pages	
Final Project	Autumn 2010	35	
<p>ABSTRACT</p> <p>The aim of this study was to describe immigrant women´s experiences of art workshops in support of their integration. In our study, we concentrated especially on the impact of communality and creative group activity on the lives of immigrant women, who were not in working life. Our study was conducted in co-operation with Kassandra ry and their art workshop project Koivu ja Tähti. The aim of the project was to offer immigrant women a chance to meet other women, to connect with each other, to get to know the Finnish language, Finnish society and other participants` cultures through different art forms and activities. The purpose of our study was to increase knowledge about the leisure of immigrant women and to give Kassandra ry information about the immigrant women´s experiences of the workshops in order to develop the workshops. We interviewed a group of 12 women, who took part in Naisten Kammari -art workshop during the spring of 2010. All of the women were unemployed at that time.</p> <p>Our study was qualitative. We used participatory observation and thematic group interviews as collecting methods. We observed the group five times and performed two group interviews. The themes of the interviews were integration, significance of the group and significance of arts and culture. Thematic analysis was applied in the analysis of the material.</p> <p>According to our results, immigrant women felt that creative group activity was an important way to support their integration process and wellbeing. As factors supporting integration, immigrant women mentioned peer support, learning the Finnish language and creative activity. The results showed that creative activities created positive experiences and positively influenced their coping in everyday life.</p> <p>Referring to the results, it can be concluded that communal group activity makes creating of social networks possible between immigrant women and through this supports their wellbeing and integration. Creative activities make participation easier and possible despite the level of their language skills.</p>			
Keywords			
immigrant women, integration, group activity, creative activity			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MAAHANMUUTTAJUUS	2
2.1	Maahanmuuttajanaiset	4
2.2	Maahanmuuttajat ja vapaa-aika	5
2.3	Monikulttuurinen kolmas sektori	5
2.3.1	Kassandra ry ja Koivu ja tähti -projekti	6
3	SOSIAALINEN PÄÄOMA JA KULTTUURITOIMINTA KOTOUTUMISEN TUKENA	8
3.1	Kotoutuminen	8
3.2	Sosiaalinen pääoma	11
3.2.1	Yhteisöllisyys	14
3.2.2	Vertaistuki	15
3.3	Taide ja kulttuuri sosiaalisessa hyvinvoinnissa	16
4	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTEHTÄVÄ	17
4.1	Tavoite ja tutkimuskysymykset	17
4.2	Tutkimusmenetelmät	18
5	AINEISTON HANKINTA	19
5.1	Havainnointi	19
5.2	Haastattelut	19
5.3	Aineiston kuvaus	20
6	KOTOUTTAMISTYÖTÄ TAITEEN AVULLA	22
6.1	Kotoutuminen	22
6.2	Ryhmä	24
6.3	Taide ja kulttuuri	26
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	28
7.1	Yhteisöllinen ja vertaistuellinen toiminta kotoutumisen tukena	28
7.2	Taide- ja kulttuuritoiminta kotoutumisen tukena	30
8	LUOTETTAVUUDEN TARKASTELUA	31
9	POHDINTA	33
	LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajuus ja yhteiskunnan monikulttuuristuminen herättävät keskustelua nykypäivän Suomessa. Suomeen muutti ulkomailta vuoden 2008 aikana 29 100 henkeä. Määrä on suurin koko Suomen itsenäisyyden aikana ja kasvoi edellisvuodesta 3100 hengellä. (Tilastokeskus 2009a.) Sisäasiainministeriön Pentti Arajärvelle vuonna 2008 osoittamassa selvityshankkeessa käy ilmi, että maahanmuuttajien työttömyys on noin kolmikertainen kantaväestöön verrattuna. (Sisäasiainministeriö 2009.)

Maahanmuuttajanaisten asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa on alettu kiinnittää tutkimuksellista huomiota vasta 1990-luvun puolella välissä. Kotoutumisen toteutumista on tarkasteltu lähinnä työn ja koulutuksen kautta. Kielitaidon omaksumisen ja työelämään osallistumisen on katsottu edistäneen tehokkaimmin kotoutumista aikuisilla maahanmuuttajilla. Sosiaalisia verkostoja ja vertaisryhmiä muodostuu työ- ja opiskelijaelämässä luonnostaan. On ryhmiä, kuten työttömät maahanmuuttajanaiset ja pienten lasten äidit, joiden kotoutumisesta tiedetään suhteellisen vähän. (Alitolppa-Niitamo 2005: 39-40.)

Maahanmuuton lisääntyessä maahanmuuttajuuteen liittyvät haasteet moninaistuvat ja yhteiskunnan on kyettävä vastaamaan niihin. Yhteiskunnallisten vaikuttajien tai valtaväestöön kuuluvien on vaikea ymmärtää maahanmuuttajien kokemuksia uudessa ja vieraassa ympäristössä. Huomattava osa tulijoista ei osaa maan kieltä, tunne sen kulttuuria ja monia tulijoita ympäröi heidän oman kulttuurinsa normit ja säännöt. (Söderling 2009: 5.)

Opinnäytetyössämme tutkimme miten yhteisöllinen ryhmätoiminta tukee maahanmuuttajanaisten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Toteutamme työn yhteistyössä Cassandra ry:n kanssa, Koivu ja tähti -projektin yhteydessä. Cassandra ry on monikulttuurisen taidetyön keskus, joka toiminnallaan madaltaa uussuomalaisten ja kantasuomalaisten välisiä ennakkoluuloja. Cassandra ry on ensisijaisesti taide- ja kulttuurialan toimija, mutta tukee toiminnallaan marginaalisia ryhmiä ja edistää suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistä ilmapiiriä. Opinnäytetyöllämme haluamme rakentaa moniammatillista yhteistyötä kulttuuri- ja sosiaalialan välille. Taide- ja kulttuuritoiminta pystyy avartamaan perinteisiä tapoja ajatella ja toimia sosiaalisella kentällä. Taidesektori voi olla

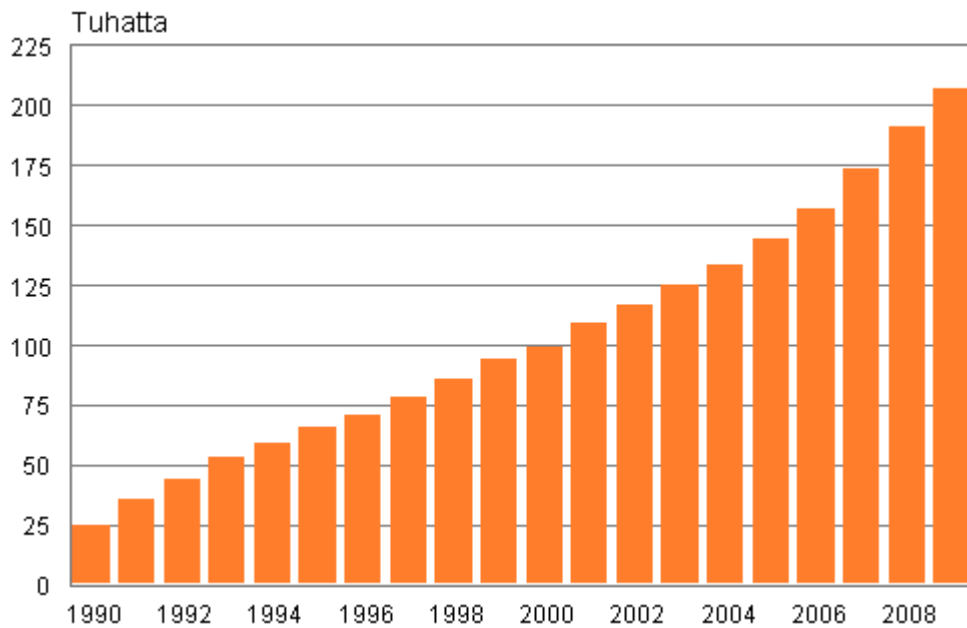
mukana syrjäytymisen ehkäisemisessä ja erilaisuuden tulkitsemisessä. (Liikanen: 2003: 49.)

Opinnäytetyöllämme pyrimme tuomaan esiin kotoutumisen kokemuksia niiden maahanmuuttajanaisten kohdalla, jotka ovat työ- ja opiskeluelämän ulkopuolella. Yhteisön ja ryhmätoiminnan merkitys tässä prosessissa ovat opinnäytetyömme toinen painopiste. Kolmantena keskitymme taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumiseen ja sen kokemuksiin maahanmuuttajanaisten sosiaalisessa hyvinvoinnissa.

2 MAAHANMUUTTAJUUS

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia ulkomaalaista syntyperää olevia, jotka ovat muuttaneet Suomeen pysyvässä tarkoituksessa. Turvapaikanhakijat eivät ole tämän määritelmän mukaan maahanmuuttajia, sillä heidän ei katsota asuvan maassa pysyväisluonteisesti, ennen kuin heille on myönnetty oleskelulupa. Maahanmuuttajataustaisella väestöllä tarkoitetaan ensimmäisen polven maahanmuuttajia sekä henkilöitä, joiden molemmat tai toinen vanhemmista on ensimmäisen polven maahanmuuttaja. Maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä ei Suomessa tilastoida erikseen. Tilastoissa näkyvät Suomessa asuvan ja Suomeen muuttaneen väestön äidinkieli, kansalaisuus ja syntymämaa. Kansalaisuuden mukaan maahanmuuttajuuden tarkastelu on problemaattinen, sillä osa Suomeen muuttaneista maahanmuuttajista on saanut Suomen kansalaisuuden. Syntymämaa taas pitää sisällään kaikki ulkomailla syntyneet, myös suomalaisten ulkomailla syntyneet lapset. Äidinkieli sopii parhaiten maahanmuuttajuuden tarkasteluun, sillä se ei yleensä muutu asuinmaiden vaihtuessa. (Vilkama 2006: 20, 30.) Pyrimme hahmottamaan Suomen maahanmuuttajatilannetta tilastoitujen vieraskielisten (äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien) perusteella.

Vieraskielisten määrä Suomessa on kasvanut jatkuvasti (kuvio 1). Väkilukuun suhteutettuna vieraskielisiä asuu eniten Uudellamaalla ja vähiten Etelä-Pohjanmaalla. Helsingin seudulla asuu 100 000 vieraskielistä, joka on 52 % koko maan vieraskielisestä väestöstä. Ennusteen mukaan määrä tulee nousemaan vuoteen 2030 mennessä 245 000 vieraskieliseen. (Tilastokeskus 2009b; Vuori – Riihelä 2010.)

KUVIO 1. Vieraskielisten määrä Suomessa vuosina 1990-2009 (Tilastokeskus 2009).

Maahanmuuttajuuteen liittyvään materiaaliin perehtyessämme, olemme todenneet, että aiheeseen liittyvä terminologia on vaihtelevaa ja sekavaa. Käytetyt termit vaihtelevat tieteellisessä tutkimuksessa ja kirjallisuudessa. Mediassa käsitteet, kuten pakolainen, turvapaikanhakija ja maahanmuuttaja menevät keskenään sekaisin. Cassandra ry käyttää toiminnassaan termiä uussuomalainen vastineena maahanmuuttajalle. Opinnäytetyössämme päädyimme kuitenkin käyttämään termiä maahanmuuttaja uussuomalaisen sijaan. Valitsimme näin, koska maahanmuuttaja on terminä melko neutraali ja vakiintunut. Ongelmaton se ei kuitenkaan ole. On problemaattinen kysymys, lakkaako maahanmuuttanut henkilö koskaan olemasta maahanmuuttaja. Vuosien maassa olon jälkeen, ei maahanmuuttotaustalla ole välttämättä suurtakaan merkitystä ihmisen arjessa. Monet maahanmuuttaneet kokevat, ettei maahanmuuttajaksi määrittely ja siihen liitetty identiteetti sovi enää heihin, tai ainakaan määrittele koko heidän identiteettiään. (Alitolppa-Niitamo – Söderling 2005: 11.) Kirjallisuudessa ja tutkimuksissa termi maahanmuuttaja on yleisimmin käytetty ja siksi myös me sitä käytämme. Opinnäytetyössämme Kassandran toimintaa käsittelevissä osioissa käytämme heidän terminologiaansa, eli termiä uussuomalainen.

2.1 Maahanmuuttajanaiset

Naisten määrä maahanmuuttajaväestössä on kasvanut 1990-luvun puolivälin jälkeen niin, että nyt naisia on noin puolet. Ennen 1990-luvun puoliväliä maahanmuuttajaväestö oli miesvoittoista. Naisten sijoittaminen maahanmuuttotutkimuksen keskiöön on perusteltua ja uutta. Monet teoriat, näkökulmat ja oletukset on luotu pohjautuen miesmaahanmuuttajien kokemuksiin. Miesmaahanmuuttajia on tutkittu jo 1960- ja 1970-luvuilla, kun naisten asemaan kiinnitettiin ensimmäistä kertaa laaja-alaista huomiota 1990-luvun puolivälissä. (Martikainen – Tiilikainen 2007: 15-16.)

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen johtajan, Ismo Söderlingin (2009: 5) mukaan maahanmuutto on erityisen vaikeaa naisille. Kotimaassaan heillä on usein ollut turvallinen suku- ja perheyhteisö ympärillään. Uudessa tulomaassa päiväkotit ja koulut hoitavat lapset ja viranomaiset patistavat työllistymään tai osallistumaan kielikurssille. Heillä ei ole välttämättä enää omia turvaverkkoja, ystäviä eikä niiden myötä tuttuja elämänympeyriä.

Euroopan komission kuudennen puiteohjelman rahoittama Needs for female immigrants and their integration in ageing societies (lyhenne FEMAGE) –hanke toteutettiin vuosina 2006-2007. Hankkeessa tarkasteltiin kahdeksan eri EU-maan maahanmuuttajanaisten integroitumista uusiin kotimaihinsa ja muotoiltiin tutkimuksen pohjalta käytännön politiikkaehdotuksia. Hankkeessa mukana olleet maat olivat Saksa, Unkari, Puola, Tšekin tasavalta, Slovenia, Itävalta, Suomi ja Viro. Hankkeen tuloksien mukaan haasteita, joita maahanmuuttajanaiset kohtaavat uuteen maahan muuttaessa, ovat kielen oppiminen perhevelvoitteiden rajoissa sekä entisen ammattitaidon ja sukupuoliroolien menettäminen. Kotiäideillä suomenkielen oppimisen mahdollisuudet ovat rajalliset, sillä kielikoulutukseen osallistuminen edellyttää seitsemäntuntista päivää viitenä päivänä viikossa. Vaikeimmassa tilanteessa ovat myöhemmässä keski-ikässä maahan muuttaneet naiset, joilla on oma ammatti ja ura lähtömaassa. Uudessa maassa he joutuvat aloittamaan tyhjästä. Iän tuoma lisärasite vaikeuttaa työn ja koulutuksen saantia kohtuuttomasti. Eris-tyneimpien naisten tarinat ovat yleensä tästä ikäluokasta. Parhaiten pärjäävät nuoret aikuiset naiset. He voivat käyttää hyödyksi koulutusmahdollisuuksia ja lykätä halutesaan perheen perustamista. (Säävälä 2009: 7, 22, 24, 29.)

Maahanmuuttajanaisten kohtaamista monista ongelmista huolimatta, suurin osa kokee olevansa sopeutuneita uuteen maahansa ja kokee sen kodikseen. Pysyvää syrjäytymistä

ja epäonnistunutta kotoutumista on harvalla. Monille ongelmat ovat väliaikainen tila, joista päästää yli, mutta osa jää syrjäytymiskierteeseen. (Säävälä 2009: 21.)

2.2 Maahanmuuttajat ja vapaa-aika

Helsingin kaupungin tietokeskukselta valmistui vuonna 2009 tutkimuskokoelma koskien maahanmuuttajien vapaa-aikaa ja kulttuuripalveluja, joihin on alettu viime aikoina kiinnittää huomiota yksityiselämään kuuluvana asiana. Vapaa-ajan palveluita on alettu kehittää maahanmuuttajien integraation näkökulmasta. (Laine 2009: 5.) Valtaväestöä ja maahanmuuttajia vertailevan vapaa-aika tutkimuksen mukaan, maahanmuuttajat ovat valtaväestöön verrattuna tyytymättömämpiä toiveidensa mukaisiin vapaa-ajanviettomahdollisuuksiinsa. Mahdollisuudet viihteeseen, hauskanpitoon ja kulttuuriin koettiin huonoimmaksi. (Joronen 2009: 69.) Raunion (2009: 134) kyselyn mukaan, suomalaisen yhteiskunnan ilmapiiri koettiin maahanmuuttajien keskuudessa suljetuksi ja vaikeasti lähestyttäväksi. Valtaväestöstä selkeästi erottuvien voi olla hankalampi osallistua valtaväestön kanssa yhteisiin harrastuksiin erilaisuuden kokemuksen vuoksi. Tällöin estyy sosiaalisten kohtaamisten areenoiden hyödyntäminen.

Herranen ja Kivijärvi (2009: 164) tutkivat monikulttuurista työtä ja haastattelivat nuorisotyöntekijöitä. Työntekijöiden puheessa monikulttuurinen työ tiivistyy helposti puheeksi pelkästään maahanmuuttajista ja maahanmuuttajatyöstä. Termi maahanmuuttajatyö sulkee ulkopuolelle ennen kaikkea valtaväestön, mutta myös etniset vähemmistöt ja maahanmuuttajien tai ”seka-avioliittojen” jälkeläiset.

2.3 Monikulttuurinen kolmas sektori

Kolmas sektori sijoittuu taloudellisessa mielessä voittoa tuottavan yksityisen ja toisen, eli julkisen sektorin väliin. Kolmanteen sektoriin kuuluu voittoa tavoittelematon yhdistys- ja säätiötoiminta, sekä paljon muuta vapaaehtoistoimintaa. (Hyypä 2003: 70.) Kolmannen sektorin monikulttuurisuusyhdistysten pääasiallinen tehtävä on saada erilaisen kulttuuritaustan omaavat ihmiset yhteen. Tällaisten yhdistysten toiminta on suunnattu useamman kuin yhden etnisen ryhmän jäsenille. Toiminnan tarkoituksena on jakaa ihmisten kanssa asioita, jotka ovat yhteisiä etnikulttuurisista taustoista riippumatta. Näin pyritään edistämään eri kulttuuriryhmien sekoittumista. Yhdistykset toimivat itsessään kohtaamispaikkoina, joissa valtaväestö ja maahanmuuttajat voivat tavata toisiaan ja

olla tekemisissä toistensa kanssa, ilman ennakkoluulojen säätelemää ilmapiiriä. (Pyykkönen 2009: 147, 148.)

Monietniset naisten yhdistykset pyrkivät ensisijaisesti saattamaan naiset yhteen kodin ulkopuolella ja lisäämään heidän sosiaalisia kontaktejaan, ilman etnisiä, kulttuurisia ja kansallisia rajoja. Näiden yhdistysten toimintaan toivotaan mukaan myös suomalaissyntyisiä naisia, valtaväestökontaktien lisäämiseksi ja kotoutumisen tukijoiksi. Monietniset naisten yhdistykset suuntaavat toimintaansa erityisesti niille naisille, jotka ovat työhön ja koulutukseen liittyvien sosiaalisten verkostojen ja kotoutumissuunnitelmien ulkopuolella. (Pyykkönen 2007: 114.)

Monietniset taideyhdistykset pyrkivät lisäämään eri kulttuureista tulevien ihmisten kohtaamista taiteen eri keinoin. Niissä pyritään vaikuttamaan erityisesti naisten osallisuuden ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon. (Pyykkönen 2007: 105, 112.) Yhteistyökumppanimme Cassandra ry kuuluu näihin toimijoihin ja on keskittynyt erityisesti maahanmuuttajanaisten ja naistaiteilijoiden tukemiseen.

Sisäasiainministeriön (2009) selvityksen mukaan, järjestötoiminnan epäsuoria vaikutuksia kotoutumisen ja sopeutumisen kannalta ovat toiminnan luomat mahdollisuudet oman kulttuurin, identiteetin ja perinteiden säilyttämiseen ja niiden sopeuttaminen suomalaiseen kulttuuriin tasapainoisella tavalla. Maahanmuuttajatyötä tekevät järjestöt vaikuttavat myös toisiin maahanmuuttajiin, viranomaisiin ja yhteiskuntaan yleisesti. Yhteiskunnassa vaikutukset näkyvät oleellisesti esimerkiksi kantaväestön asenteissa.

2.3.1 Cassandra ry ja Koivu ja tähti -projekti

Monikulttuurisen taidetyön keskus Cassandra on saanut alkunsa Helsingin kulttuurivuoden kolmivuotisesta Taiteen ja tieteen monikulttuurisesta tutkimushankkeesta, Cassandra 2000. Se on rekisteröity yhdistykseksi vuonna 2002. Kassandran perustaja ja toiminnanjohtaja Ritva Siikala käyttää omaa terminologiaansa kutsumalla maahanmuuttajia uussuomalaisiksi ja valtaväestöä kantasuomalaisiksi. Siikala pyrkii vaikuttamaan yhdistyksen toiminnalla siihen, että nämä kaksi ryhmää kohtaisivat toisensa ja rakentaisivat yhdessä uutta suomalaista identiteettiä taidetyön kautta. (Saukkonen 2010: 195.) Opinnäytetyössämme käytämme sanaa uussuomalainen Kassandran toimintaan liittyvissä osioissa synonyymina maahanmuuttajalle.

Kassandra ry on monikulttuurinen taideyhdistys, joka pyrkii kulttuurien välisten ennakkoluulojen vähentämiseen taiteen keinoin. Kassandra luo ilmapiiriä, joka tekee Suomesta kansainvälisen maan. Yhdistys tukee ensisijaisesti uussuomalaisia naistaiteilijoita ja järjestää erilaisia työpajoja tytöille sekä lapsille ja koululaisille sukupuoleen katsomatta. Kassandran toiminnassa keskiössä on kulttuurin ja taiteen tekemiseen osallistuminen. (Kassandra ry.)

Koivu ja Tähti –projekti oli Kassandra ry:n hallinnoima EU: kotouttamisrahaston rahoittama projekti, jonka tavoitteena oli tarjota kolmansista maista tulleille maahanmuuttajanaيسille mahdollisuus tavata muita naisia, verkostoitua, tutustua suomen kieleen, suomalaiseen yhteiskuntaan ja muiden naisten edustamiin kulttuureihin erilaisten taide-toimintojen ja taidepajojen kautta. Projektin tavoitteena oli tukea uussuomalaisia naisia tuntemaan Suomi kodikseen. Projekti alkoi alunperin maaliskuussa 2009 ja sen ensimmäinen vaihe kesti saman vuoden loppuun. Jatkorahoituksen voimin, projekti jatkui vuoden 2010 alusta kesäkuun loppuun saakka. Projektiin osallistui kevään 2010 aikana noin 300 maahanmuuttajataustaista naista. Keskeistä toiminnassa oli yhdessä tekeminen ja vuorovaikutus. Ryhmien naiset osallistuivat toimintojen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kassandra ry:n mukaan osallistujalähtöisyys lisäsi osallistujien sitoutumista ja antoi Kassandralla tietoa kohderyhmän tarpeista. Kassandran toiminnassa projekti mahdollisti uudenlaisen tavan tehdä kotouttamistyötä kulttuurin ja taiteen keinoin. (Widenoja-Oladapo 2009; Kassandra ry; Jussilainen 2010.)

Keväällä 2010 Koivu ja tähti -projektissa toteutui neljä erilaista työpajaa. Hyvän mielen illat – paja oli tarkoitettu äideille ja heidän yli 12-vuotiaille tyttäriilleen. Äidin voima taas oli ilmaisutaitoon perustuva paja monikulttuurisessa parisuhteessa eläville äideille. Masala ja chili-pajassa tanssittiin eri maanosista tulevien rytmien tahtiin ja Naisten kammarissa vieraili eri kulttuureista kotoisin olevia taiteilijoita, jotka kertoivat taiteestaan ja elämästään ja ohjasivat naisia omalla taidealallaan. (Koivu ja tähti –hanke 2010.)

Opinnäytetyömme aineiston keräsimme Espoossa toteutetusta Naisten kambari -ryhmästä. Ryhmän ohjaajina toimivat Kassandra ry:n naistaiteilijat. Naisten kambari ryhmässä eri alojen taiteilijat ohjasivat ilmaisua, kädentaitoja, tanssia sekä kuvataidetta. Ryhmä kokoontui kymmenen kertaa ajalla 28.1. -8.4.2010 torstaisin klo 10-12 ALMA:ssa, Leppävaaran monikulttuurisessa toimintakeskuksessa. Osallistujia ryhmässä on yhteensä 12, joista kerrasta riippuen oli paikalla 5-9, iältään noin 30- 65-vuotiaita.

Ryhmässä käytettiin suomen kieltä ilman tulkkeja. Suomen kieli oli kaikille ryhmäläisille yhteinen, esimerkiksi englantia kaikki eivät ole koskaan opiskelleet.

Leppävaaran monikulttuurinen toimintakeskus ALMA, tarjoaa pääasiassa maksutonta ryhmätoimintaa ja neuvontapalveluja muun muassa kielikursseista, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä oleskelu- ja työluvista. Lisäksi toimintakeskuksessa autetaan muun muassa tietokoneen käytössä, harrastusmahdollisuuksien etsimisessä ja kokoontumistilojen järjestämisessä. ALMA:n tiloissa toimintaa ja neuvontapalveluja järjestävät Espoon kaupungin lisäksi erilaiset järjestöt, yhdistykset ja seurakunta. (Espoon kaupunki 2010.)

3 SOSIAALINEN PÄÄOMA JA KULTTUURITOIMINTA KOTOAUTUMISEN TUKENA

Opinnäytetyömme teoriaosuudessa olemme keskittyneet kolmeen osa-alueeseen; kotoutuminen, sosiaalinen pääoma sekä taide ja kulttuuri. Kotoutumista avaamme lähinnä kotouttamislain (493/1999) näkökulmasta. Tällä pyrimme osoittamaan Cassandra ry:n toiminnan yhteyden maahanmuuttajien kotoutumiseen sekä kertomaan, mitä kotoutumisella yleensä tarkoitetaan viranomaispuheessa. Sosiaalinen pääoma teoriana auttaa meitä kuvaamaan maahanmuuttajanaisten kotoutumista yhteisöllisyyden ja vertaistuen käsitteiden kautta. Samalla todennamme ryhmän merkitystä maahanmuuttajanaisten arjessa ja hyvinvoinnissa. Lopuksi esittelemme taiteeseen ja kulttuuriin sosiaalisen hyvinvoinnin tekijöinä liittyviä tutkimuksia ja teorioita. Näiden tutkimusten ja teorioiden kautta, pääsemme todentamaan Koivu ja tähti –projektin taidetyöpajan sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä merkityksiä.

3.1 Kotoutuminen

Suomalaisessa viranomaispuheessa ja tutkimuksessa käytetään usein termiä kotoutuminen. Käsitettä on alettu käyttämään 1990-luvulla vastineena yhteiskuntaan integroitumiselle ja sillä tarkoitetaan osallistumista yhteiskuntaan, säilyttäen oman kulttuurin ja kielin. Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista tukevia ja edistäviä toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja. Kun sopeutuminen ympäröivään yhteiskuntaan etenee eritahtisesti ja eri tavoin elämänalueilla, puhutaan segmentoituneesta, eli lohkoutuneesta sopeutumisesta. Esimerkiksi kielellinen ja kulttuurinen oppiminen

sekä työelämään integroituminen voivat kehittyä eri nopeudella. (Martikainen - Tiilikainen 2007: 19.) Kuviossa 2 havainnollistamme maahanmuuttajan sopeutumista uuteen maahan. Jos maahanmuuttaja hylkää oman kulttuurin valtakulttuurin vuoksi, sopeutuminen yhteiskuntaan on tällöin assimiloitunutta. Separaatio on päinvastainen ilmiö, jossa omasta ryhmästä tulee tärkein ja uusi kulttuuri suljetaan ulkopuolelle. Integraatiossa säilytetään omia kulttuuriin liittyviä piirteitä sekä osallistutaan ympäröivään yhteiskuntaan. Integraatio on kulttuurisen sopeutumisen kannalta paras vaihtoehto maahanmuuttajan hyvinvoinnin kannalta. Kun maahanmuuttajalla ei ole mahdollisuuksia tai kiinnostusta säilyttää omia kulttuuriin liittyviä piirteitä, eikä uudessa asuinmaassa muodostu tai henkilö ei ole halukas muodostamaan sosiaalisia suhteita, on kyseessä marginalisoituminen. (Martikainen – Sintonen – Pitkänen 2006: 23; Liebkind 2009 22; Berry - Poortinga – Segall – Dasen 2002: 354.)

Vuorovaikutussuhteet muihin ryhmiin tärkeää?		Omat kulttuuripiirteet ja identiteetti tärkeää?	
		KYLLÄ	EI
	KYLLÄ	integraatio	assimilaatio
	EI	separaatio	marginalisaatio

KUVIO 2. Akkulturaatiostrategiat (Berry ym. 2002: 354.)

Maahanmuuttajien kotoutumisesta pääkaupunkiseudulla on tehty seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Tutkimuksen mukaan niillä maahanmuuttajilla, jotka ovat asuneet Suomessa noin vuosikymmenen ajan, menee kohtuullisen hyvin. On kuitenkin paljon tekijöitä, jotka edistävät tai uhkaavat maahanmuuttajan henkistä hyvinvointia. Sen vuoksi kotoutuminen ja sopeutuminen on hidasta. (Perhoniemi – Jasinskaja-Lahti 2006: 13, 94.)

Lain maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (L 9.4.1999/493) mukaan maahanmuuttajalla, joka on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi tai joka hakee toimeentulotukea, on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelma tehdään yhteistyössä työvoimatoimiston ja kunnan kanssa. Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelman laatimiseen enintään kolme vuotta väes-

tötietojärjestelmään merkitsemisen jälkeen. Kotoutumissuunnitelmassa maahanmuuttaja, kunta ja työvoimatoimisto sopivat yhdessä toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen järjestämisestä. Suunnitelma voi sisältää kieliopintoja, aikuiskoulutusta, omaehtoista koulutusta, ammatinvalintaohjausta ja kuntoutusta, työharjoittelua, valmistavaa opetusta, lasten ja nuorten kotoutumisen tukemista ja muita kohtuulliseksi katsottuja kotoutumista tukevia toimenpiteitä.

Laissa (L 9.4.1999/493) kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan on määritelty pitkälti koulutuksen ja työelämän kautta. Laki nähdään ongelmallisena, sillä vaihtoehtoisia käytännön ratkaisuja yhteiskuntaan kiinnittymiseksi ei ole. Työelämän ja opiskelun ulkopuolella olevat ryhmät, esimerkiksi kotiäidit, tarvitsevat oman kotoutumissuunnitelman. (Mikkonen 2005: 54-55.)

Laissa (493/1999) kotouttamistoiminnalle on määritelty kolme tasoa: sosiaalinen, tiedollinen ja toiminnallinen. Kotouttamistoiminnalla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, jotka tukevat maahanmuuttajaa kotoutumisessa. Sosiaalisen tason toiminnan tavoitteena on maahanmuuttajan psykososiaalisen toiminnan vahvistaminen, joka mahdollistaa vertaisryhmien muodostamisen ja sosiaalisten verkostojen luomisen. Tiedolliseen tasoon liittyy kielitaidon kehittäminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Toiminnallinen taso pitää sisällään muun muassa harrastus- ja virkistystoiminnan. Kotouttamistoiminnan eri tasojen toteutuminen edesauttaa työttömien tai työn ulkopuolella olevien maahanmuuttajien arjen suunnittelua, kielitaidon kehittymistä sekä verkostoitumista. (Mikkonen 2005: 59.)

Kunnat, seurakunnat, järjestöt ja yhdistykset järjestävät erilaisia kotoutumistoimintoja, joiden tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutuminen, työllistyminen ja vahvistuminen. Muita tavoitteita ovat maahanmuuttajien voimavarojen hyödyntäminen, aktivoiminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen sekä yhteistyön edistäminen maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. (Mikkonen 2005: 57.) Kolmas sektori on kunnan rinnalla suuressa roolissa maahanmuuttajien kotoutumista tuottavien palveluiden järjestäjänä. Opinnäytetyömme työelämän yhteistyökumppani Cassandra ry on yksi tällaisista yhdistyksistä. Kolmas sektori toimii kuitenkin usein hankerahoituksella, jolloin ryhmät ovat usein lyhytaikaisia eikä varmuutta jatkosta ole.

Verrattaessa muihin FEMAGE -hankkeeseen osallistuneisiin maihin (ks. luku 2.2), Suomeen muuttaneiden naisten tilanne oli suhteessa parempi. Tämä heijastaa hyvinvointiyhteiskunnan tarjolla olevia palveluita, koulutusjärjestelmän kehittyneisyyttä ja kotoutumiskoulutusta. Naisten näkemykset kotoutumiskoulutuksesta olivat haastatelussa usein kriittisiä, mutta riittämätön koulutus on parempi kuin ei koulutusta lainkaan, kuten useissa EU-maissa. Subjektiiivinen päivähoito-oikeus on keskeinen naisten koulutautumista ja työntekoa mahdollistava seikka, joka on mittavuudeltaan ja laadultaan ainutlaatuinen verrattuna muihin tutkittuihin maihin. Hyvä sosiaali-, perhe- ja koulutuspolitiikka on hyvää kotoutumispolitiikkaa, luoden mahdollisuuden rakenteelliselle kotoutumiselle. Rakenteellisen kotoutumisen lisäksi kuuluvuuden tunteen syntymiseksi tarvitaan sosiaalisia verkostoja, mahdollisuuksia tuntea itsensä arvokkaaksi ja hyväksyntää. (Naisia kotoutumassa Eurooppaan 2009: 23.)

Kassandra ry:tä voidaan edellisten kuvausten perusteella pitää kotouttamistoimintaa järjestävänä yhdistyksenä. Opinnäytetyössämme selvitämme, toteutuuko kotoutumislaisilla kuvailtu kotouttamistoiminnan kolme eri tasoa; sosiaalinen, tiedollinen ja toiminnallinen taso, Koivu ja tähti –projektin Naisten kammari ryhmässä ja kuinka ne tukevat kotoutumista.

3.2 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan niitä sosiaalisen ympäristön ja sosiaalisten suhteiden ulottuvuuksia, jotka edistävät yhteisön jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja toimintojen yhteensovittamista. Näitä ulottuvuuksia ovat muun muassa sosiaaliset verkostot, normit ja luottamus. Alunperin taloustieteissä käytetty teoria on noussut tunnetuksi muun muassa sosiologien James Colemanin ja Pierre Bourdieun ansiosta. 1990-luvulla Robert Putnam vaikutti käsitteen yhteiskuntatieteelliseen nousuun. (Ruuskanen 2002:5-6). Opinnäytetyössämme olemme keskittyneet näiden kolmen tutkijan näkökulmiin sosiaalisesta pääomasta. Valitsimme sosiaalisen pääoman yhdeksi pääteoriaksemme, sillä sen avulla pystymme todentamaan yhteisöllisyyden ja vertaistuen merkityksen ihmisen hyvinvoinnissa.

James Coleman määritteli sosiaalisen pääoman käsitteen tutkimuksessaan vuonna 1988 ja käytti sitä koululaitoksen yhteydessä koulumenestyksen kuvaamiseen. (Hyyppä 2002: 48.) Ruuskasen mukaan (2001), James Coleman määrittelee sosiaalisen pääoman toimijan käytössä olevana resurssina, jonka avulla hän voi saavuttaa lisäresursseja tai

edistää haluamansa lopputuloksen saavuttamista. Coleman esittää sosiaalisella pääomalla olevan erilaisia muotoja, kuten vastavuoroisuuden velvoite, informaation kulku ja normit. Vastavuoroisuuden velvoitteeseen liittyy odotus vastapalveluksien lunastamisesta ja luottamus siihen, että velvoite todella tapahtuu tulevaisuudessa. Tämä luottamussuhde vaikuttaa sosiaaliseen vuorovaikutukseen sitä helpottaen. Informaation hankkiminen on tärkeää toimijan kannalta. Informaation kulku helpottuu, mitä enemmän toimijalla on sosiaalisia kontakteja ja luottamuksellisia suhteita, tehostaen toimijan päätöksentekokykyä. Normien ylläpito vaatii yhteisön sisäisiä tiheitä verkostoja. Yksilön tulee olla valmis luopumaan omista eduistaan kollektiivisen hyvän puolesta. Colemanin teoriassa sosiaalinen pääoma on yksilön tarkoituksellinen toiminnan resurssi tai yhteisön resurssi, jota ei voi erottaa vain joidenkin yksilöiden käyttöön. Coleman ei huomioi teoriassaan, että yksilön ja yhteisön tavoitteet voivat olla keskenään ristiriitaisia. Yhteisön sulkeutunut rakenne saattaa myös estää yksilön tavoitteiden toteutumista. (Ruuskanen 2001: 16-18.)

Robert Putnam on yhdysvaltalainen tutkija, joka esittää sosiaalisella pääomalla olevan hyvin laajoja hyvinvointipoliittisia vaikutuksia. Putnam tuli tunnetuksi tutkimuksensa *Making democracy work – Civic Traditions in Modern Italy* (1993) kautta, joka käsittelee Etelä- ja Pohjois-Italian maakuntien kehityseroja, jotka johtuivat tutkimuksen mukaan yhteisöllisyyden eroista. (Hyypä 2002: 90, 93.) Sosiaalinen pääoma muodostuu Putnamin mukaan verkostoista, normeista ja luottamuksesta. Putnam jakaa verkostot horisontaalisiin ja vertikaalisiin. Horisontaaliset verkostot tuottavat luottamusta ja vastavuoroisuutta. Vertikaaliset verkostot ovat luonteeltaan hierarkisia ja valta jakautuu niissä epätasaisesti. Horisontaaliset verkostot ovat luonteeltaan paljon sosiaalista pääomaa tuottavia ja näistä malliesimerkkinä on yhdistysten verkostot. Putnam kritisoi sellaisia verkostoja, jotka ajavat opportunistisesti omaa etuaan, ja näkee niiden olevan tuhoisia yhteisön hyvinvoinnin kannalta. (Kankainen 2009.) Putnamin mukaan vahva sosiaalinen pääoma helpottaa yhteisöllisten ongelmien ratkaisua, yhteisön toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta. Sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään riippuvuussuhteensa muihin, jolloin he ovat vähemmän kyynisiä ja empaattisempia toisia kohtaan. Sillä on psykologisia ja biologisia vaikutuksia, joiden kautta se parantaa ihmisten elämänlaatua ja terveyttä. (Ruuskanen 2002:7.) Putnamin toinen tutkimus *Bowling Alone. The collapse and revival of American community* (2000) kuvaa amerikkalaisen yhteiskunnan yhteisöllisyyden rapistumista. Tutkimuksen mukaan sosiaalinen pääoma vähennee nopeasti Yhdysvalloissa ja monet amerikkalaisen yhteisöllisyyden ilmiöt, kuten

keilaaminen yhdessä muiden kanssa tai kirkossa käyminen ovat menettäneet suosiotaan. (Hyypä 2002:93, 95, 99.)

Pierre Bourdieu on tutkinut sosiaalista pääomaa sen yhteiskunnallisen jakautumisen kautta. Yhteiskunta jakautuu Bourdieun mukaan erilaisten kenttien kokonaisuuteen, jossa ihmiset kamppailevat taloudellisesta ja kulttuurisesta hallinnasta. Tekijät, joita ihmiset voivat käyttää resursseinaan tässä kamppailussa ovat taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma. Kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma ovat symbolisia pääomia, joiden kautta ihmiset tavoittelevat verkostoja ja yhteyksiä, joista voivat hyötyä. Bourdieun mukaan tällainen tavoittelu tapahtuu tiedostamattomasti asenteina ja suhtautumistapoina. Sosiaaliseen pääomaan liittyy sosiaaliset suhteet, joiden avulla yksilö voi saavuttaa jäsenyyden tiettyyn ryhmään. Ryhmän jäsenyyden kautta yksilö saavuttaa tietyt tuttavuus- ja arvostussuhteet ja samalla ryhmä erottaa yksilön ulkopuolisista, ei-toivotuista henkilöistä. (Ruuskanen 2002:16.)

Bourdieuun näkemys sosiaalisesta pääomasta johtaisi tutkija Markku T. Hyypän (2002) mukaan taloudelliseen eriarvoisuuteen ja sen kautta hyvinvoinnin eriarvoistumiseen ja terveyden heikentymiseen. Jos sosiaalista pääomaa tarkastelee Pierre Bourdieun näkökulmasta laajasti nimenomaan taloudellisena sekä sosiaalisena valtapelinä, maahanmuuttajat jäävät auttamatta yhteiskunnasta syrjään. Heillä on vähän vapaa-ajan harrastuksia ja ihmissuhteita ja henkinen ahdistus sekä turvattomuuden tunteet voivat hallita heidän elämäänsä vuosikausia maahan muuttamisen jälkeen. Maahanmuuttajat niputetaan helposti vähemmistöihin, joita eristetään, jolloin osallistuminen yhteiskunnan toimintaan ja yhteisöihin vaikeutuu. (Hyypä 2002: 41,49.) Maahanmuuttajilla on mahdollisuuksia verkostoitua yhdistysten ja vapaaehtoisten harrastusryhmien kautta muihin ryhmiin ja toimijoihin, näin lisäten omaa ja yhteisön sosiaalista pääomaa.

Hyypän mukaan sosiaalinen pääoma on pohjimmiltaan sallivuuden, oikeudenmukaisuuden ja täydellisen poliittisen ja taloudellisen osallistumisen sekä ihmisoikeudet takaava laaja-alainen yhteiskunnallinen ominaisuus. Hyypä näkee kansalaisten keskinäisen luottamuksen olevan sosiaalisen pääoman käsitteen tukijalka. Tämä näkemys pohjaa Colemanin ja Putnamin ajatuksiin sosiaalisesta pääomasta. Luottamus tarkoittaa tässä yhteydessä sellaisia moraalisia arvoja, joihin liittyy solidaarisuus, sanansa pitäminen, reiluus ja totuuden puhuminen. Epäluottamusta on sellaisissa yhteisöissä, joilla ei ole yhtenäistä kulttuuria. Sosiaalinen pääoma perustuu me-henkeen. Se muodostuu kansa-

laisten vuorovaikutusverkostoissa tiettyjen ehtojen vallitessa. Ryhmällä on yhteinen tavoite ja jokainen uskoo, että koko ryhmä aikoo tehdä tuohon tavoitteeseen pyrkivän teon. Kaikille pelkkä yhteinen aikomus ei riitä, vaan tarvitaan luottamusta toisten tavoitteisiin me-hengen luomiseksi. (Hyypä 2002: 27, 50, 148.)

3.2.1 Yhteisöllisyys

Juhila (2006: 125) määrittelee yhteisön muodostelmaksi, johon kuuluvilla ihmisillä on jotakin yhteistä. Yhteisöjä muodostuu esimerkiksi työn ja harrastusten kautta. Perinteisiä yhteisöjä ovat perhe-, suku- ja ystävyysyhteisöt, mutta nykyään yhteisöt voivat olla imaginaarisia, perustuen esimerkiksi internetissä olemassa oleviin ryhmittymiin.

Hyvärin ja Nylundin (2010: 29, 34) mukaan yhteisöihin osallistuminen ja yhteisöllinen vuorovaikutus ehkäisevät ja korjaavat syrjäytymisen aiheuttamia sosiaalisia ongelmia. Vuorovaikutus, kohtaaminen ja yhteistoiminta tuottavat hyvinvointia ja edistävät terveyttä. Yhteisöllisyyden eri muodoilla voidaan luoda edellytyksiä yksilöiden itseohjautuvuuteen sekä täysivaltaiseen kansalaisuuteen. Autonominen yksilöllisyys ja aktiivinen kansalaisuus toteutuvat ennen muuta yhteisöihin osallistumalla.

Tutkija Markku T. Hyypä (2002: 113) rinnastaa käsitteen yhteisöllisyys sosiaaliseen pääomaan. Yhteisöllisyys tarkoittaa Hyypän mukaan vapaaehtoista osallistumista ja aktiivista toimintaa kansalaisryhmissä. Nämä ryhmät voivat olla äkillisen tilanteen tai pitkällisen tarpeen synnyttämiä tai ne voivat liittyä virallisiin järjestelmiin. Hyypä näkee yhteisöllisyyden voiman olevan keskinäisessä yhteydenpidossa. Tämä toiminta tapahtuu, Putnamin sosiaalisen pääoman teoriaan viitaten, horisontaalisesti ja osallistujien omasta tahdosta.

Maahanmuuttajien kohdalla yhteisöllisyyden haasteena ovat erilaiset kulttuuriset välittimet ja maahanmuuttajien irrallisuus. Siirtyminen kotimaan yhteisöstä uuden maan yhteisöihin voi olla vaikeaa. Maahanmuuttajien keskuudessa samasta maasta Suomeen tulleet saattavat muodostaa keskenään hyvin vahvoja yhteisöjä, jotka saattavat hidastaa sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan tai jopa estää sen täysin. (Herranen – Kivijärvi 2009: 176.)

Yhteisöllisissä työmenetelmissä työn tavoitteena on yhteiskuntaan integroituminen ja aktiivinen kansalaisuus. Työn voima on itse ryhmäläisissä. Työntekijän rooli vastuun-

kantajana ja vallankäyttäjänä on vähäinen toiminnan käynnistyttyä ja vakiinnuttua. Työntekijä tukee tarvittaessa vertaisten keskinäistä vuorovaikutusta. (Hyväri – Nylund 2010: 35.)

3.2.2 Vertaistuki

Viime vuosikymmenien aikana sosiaali- ja terveysalalla ovat tulleet tunnetuiksi vertais-toiminta ja vertaistuki. Oma-apu liike on syntynyt protestina asiantuntija-auktoriteeteille ja passiivista asiakkuutta rakentaville työkäytännöille. (Jantunen 2010: 85.) Termit vertaistuki, vertaisuus ja vertaistoiminta esiintyvät usein samaa asiaa tarkoittavina toistensa synonyymeina, mutta vertaistukea laajempi käsite on vertaisuus. Vertaistoimintaa ja vertaisuutta voi muodostua erilaisten ihmisiä yhdistävien asioiden perusteella. Vertaistuki on sosiaalista tukea, jota toisilleen antavilla on jokin yhdistävä elämän kriisi tai muu haasteellinen elämäntilanne. Auttamisen ydin on ihmisten välisessä arkisessa kohtaamisessa ilman titteleitä ja jokaisen kansalaisen omaa elämän asiantuntijuudessa. Vertaistuellla ja vertaistukiryhmällä tarkoitetaan toisten auttamiseen tähtääviä vastavuoroisia suhteita, joissa elämäntilanteita käsitellään ja jaetaan yhdessä. Pelkkä kokemusten toisille jakaminen tai läsnäolo ei kuitenkaan riitä. Tarvitaan kaikille yhteinen sosiaalinen tila, jossa omat kokemukset luovutetaan toisten käyttöön. (Hyväri 2009: 2; 2005: 214, 225.) Vertaistukea vastaava englanninkielinen sana on *mutual aid*, keskinäinen apu, jolla viitataan, että vertaistuki oikeuttaa apuun ja velvoittaa antamaan apua toisille (Jantunen 2010: 93).

Pelkällä ammattiauttamisella ei voida tarjota yhteisöllisyyden tunnetta, joka syntyy vertaisryhmissä. Tunne, etteivät henkilöt ole yksin ja että on myös muita, jotka kamppailevat epävarmuuden, tietämättömyyden ja pelkojen kanssa, on tärkeä. Monelle vertaisryhmään osallistujalla myös tietoisuus siitä, että voi olla ennaltaehkäisemässä muiden syrjäytymistä tai lieventää toisten kärsimyksiä, on keskeinen kannustin ryhmään osallistumiseen. Vertaistoiminnalla parhaimmillaan ehkäistään yhteiskunnallista syrjäytymistä sekä edistetään hyvinvointikulttuuria ja asiakaslähtöistä hyvinvointityötä. (Hyväri 2009: 3,10.)

Resurssien niukentuessa ja palvelujärjestelmien suurissa muutoksissa yhdistys- ja vertaistukitoiminta jää helposti rakenteellisten uudistusten jalkoihin. Pienetkin taloudelliset leikkaukset voivat vaikuttaa mahdollisuuksiin järjestää vertaistukiryhmiä. Palveluiden tehostamisen aikana haasteena on, kuinka vertaistoimintaa voidaan ylläpitää, laajemmin

tukea ja edistää. Kattavasti ja maanlaajuisesti tarjolla oleva vertaistoiminta edellyttää taloudellista ja palvelujärjestelmien kautta tulevaa tukea sekä ohjausta. Myös ammatillinen osaaminen vertaistoiminnan järjestämisessä on tarvittavaa. Parhaimmillaan tuloksena on eri asiantuntijuuksien muodostamaa tietotaitoa, jossa yhdistyy vertaisten kokemukset ja ammattilaisten tiedot ja taidot. (Hyväri 2009: 10-11.)

3.3 Taide ja kulttuuri sosiaalisessa hyvinvoinnissa

Opetusministeriön julkaisu Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia on ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Tämä ehdotus on osa Terveysten edistämisen politiikkaohjelmaa. Sen tavoitteena on edistää hyvinvointia ja terveyttä kulttuurin ja taiteen keinoin sekä lisätä osallisuutta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla. Yhtenä ehdotuksen painopistealueena on taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Muita painoalueita ovat kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristön edistäjänä sekä työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin. (Liikanen 2010)

Kulttuurin käsite on määritelty Unescon Meksikon julistuksessa (Mexico City Declaration 1982) seuraavasti: kulttuuri on ”se moninaisuus, joka muodostuu yhteiskunnille tai yhteiskuntaryhmille tyypillisistä henkisistä, aineellisista, älyllisistä ja emotionaalisista piirteistä”. Tutkija Hanna-Liisa Liikasen mukaan kaikki inhimillinen toiminta on pohjimmiltaan kulttuuria ja luovuudella on siinä erityinen merkitys. Taide käsittelee ihmisenä olemisen kysymyksiä kokonaisvaltaisesti ja taiteellisessa ilmaisussa luovuus on toiminnan keskeisin motiivi ja lähtökohta. (Liikanen 2010: 36.)

Taiteen ja kulttuurin merkitystä ihmisten hyvinvointia lisäävinä tekijöinä on alettu tutkia ja arvostaa yhä enemmän hoito- ja sosiaalialalla. Markku T. Hyyppä ja Hanna-Liisa Liikanen (2005:13) esittelevät teoksessaan nykyaikaiseen terveystieteeseen perustuvan näkökulman, jonka mukaan ihmisen terveys on fyysistä, henkistä ja sosiaalista tasapainoa suhteessa asetettuihin päämääriin elämässä. Voimavarojen löytäminen ja niiden ottaminen käyttöön on terveydellisesti merkittävää. Taide ja kulttuuri luetaan tällaisiksi voimavaroiksi.

The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education – tutkimuksessa nostettiin esille taidekasvatuksen merkityksiä 60 eri maan taidekasvatusprojekteissa, yhteistyössä UNESCO:n, IFACCA:n ja the Australia Council:n kanssa. Taidekasvatuksen nähtiin olevan tärkeässä asemassa niin yhteisöjen kehityksessä kuin

kulttuurisessa kehityksessä ja sen tulisi olla merkittävässä roolissa yleisessä aineopetuksessa. Laadukas taidekasvatus kouluissa voi johtaa sosiaalisiin, ekonomisiin ja kasvatuksellisiin parannuksiin yhteisöissä. Tutkimuksen mukaan taidekasvatus paransi oppilaiden asenteita koulua kohtaan, lisäsi yhteistyötä, kunnioitusta, velvollisuudentuntoa, suvaitsevuuutta ja toisten arvostusta. Taidekasvatuksella on positiivinen vaikutus sosiaalisen ja kulttuurisen yhteisymmärryksen kehittymiseen. Taidepainotteinen opetus edistää tutkimuksen mukaan kielten oppimista. Terveiden ja hyvinvoinnin näkökulmasta, taidekasvatukseen osallistumisella oli positiivisia vaikutuksia nuoriin. Taidepainotteiset oppiaineet saattavat vaikuttaa terapeuttisesti erityisesti niihin oppilaisiin, jotka ovat syrjäytyneitä, tai joilla on fyysisiä, psyykkisiä, käyttäytymiseen tai oppimiseen liittyviä erityistarpeita. (Bamford 2006.)

Francois Matarasson tutkimus, *Use or Ornament?* vuosilta 1995-1997, käsittelee taiteen tekemiseen osallistumisen sosiaalisia vaikutuksia. Tutkimukseen osallistui noin 50 osallistuvan taiteen (participatory art) kokeilua. Tutkimus on jaettu kuuteen teemaan, joita ovat persoonallinen kehittyminen, yhteisön voimaantuminen, paikallinen imago ja identiteetti, mielikuviutus tai visiointi sekä koettu terveys ja hyvinvointi. Tulosten mukaan taiteen tekemiseen osallistuminen voi lisätä ihmisten itseluottamusta ja omanarvon tunnetta. Se voi myös lisätä ihmisten sosiaalista aktiivisuutta ja tuottaa foorumin, jossa ihmiset pystyvät tutkimaan omia henkilökohtaisia oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan. Taidetoiminta lieventää eristäytymistä ja auttaa ihmisiä löytämään ystäviä sekä solmimaan verkostoja muuhun yhteisöön. (Matarasso 1997:14,26,37,47.) Näin taidetoimintaan osallistuminen voi ehkäistä syrjäytymistä.

4 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTEHTÄVÄ

4.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena on hankkia tietoa Kassandra ry:n Koivu ja tähti – projektin kevään 2010 taidetyöpajaan osallistuvilta naisilta merkityksistä, joita luovalla ryhmätoiminnalla on kotoutumiseen. Tärkeinä näkökulmina pidämme yhteisöllisen toiminnan ja luovan taidepajatoiminnan kotoutumista ja hyvinvointia tuottavia ja tukevia kokemuksia.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten naiset kokevat yhteisöllisen ja vertaistuellisen toiminnan tukevan heidän kotoutumistaan?
2. Miten naiset kokevat taiteen ja kulttuurin tukevan heidän kotoutumistaan ja hyvinvointia?

Kassandran toiminnassa keskiössä on taiteen tekemiseen osallistuminen. Opinnäytetyössämme perehdymme taidetyöpajojen toimintaan laajemmassa viitekehyksessä, yhdistämällä sosiaalialan teoriaa kulttuurialan toimijan käytännön toimintaan. Kulttuurialan kanssa tehtävä yhteistyö antaa meille mahdollisuuden moniammatilliseen kehittymiseen ja luo verkostoja sosiaali- ja kulttuurialan välille. Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä tietoutta maahanmuuttajanaisten vapaa-ajasta ja antaa Cassandra ry:lle tietoa, jonka avulla se voi kehittää toimintaansa maahanmuuttajanaisten kertomien kokemusten avulla.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Valitsimme kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät, sillä uskomme laadullisten menetelmien toimivan eduksemme aihealueen yhteydessä. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman tarkasti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri on laatu, ei määrä. Pieni otos perustuu siihen, että tutkittavat tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. (Eskola 1999: 18.)

Opinnäytetyössämme pyrkimyksenä on saada kokempohjaista tietoa maahanmuuttajanaisilta kotoutumisesta. Menetelmiksi tämän tavoitteen saavuttamiseksi valitsimme osallistuvan havainnoinnin ja teemoitellut ryhmähaastattelut, joista kerromme enemmän aineiston hankinta kappaleessa. Teoria voi toimia tutkimuksessa päämääränä kehittää teoriaa edelleen tai keinona, jolloin teoria auttaa tutkimuksen tekemisessä (Eskola 1999: 81). Opinnäytetyössämme käytämme teoriaa välineenä, jonka avulla pystymme rakentamaan haastattelurungon ja kerätystä aineistosta tulkintoja.

5 AINEISTON HANKINTA

Koivu ja tähti –projektissa toteutettiin kevätkaudella erilaisia työpajoja Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Turussa. Valitsimme aineistoksemme kaksi tammikuusta 2010 toukokuuhun toteutettavaa ryhmää Espoosta ja Vantaalta. Aineistonkeräykseen sopivimmiksi menetelmiksi valitsimme osallistuvan havainnoinnin ja teemoitellut ryhmähaastattelut. Ryhmät oli suunniteltu ja markkinoitu niin, että osallistuminen niihin oli mahdollista maahanmuuttajille ja kantasuomalaisille, joten osallistumisemme ryhmään oli luontevaa. Espoon ryhmässä ei kantasuomalaisia naisia ollut, joten osallistumisemme ryhmän toimintaan tuli toiveena myös Kassandran ohjaajilta.

5.1 Havainnointi

Grönforsin (2007) mukaan osallistuva havainnointi syventää ja havainnollistaa haastatteluaineiston tietoa. Havainnointi on kaksisuuntaista dialogia, jossa tutkija oppii tuntemaan tutkittavan yksilönä ja osana yhteisöä. Tutkijalla on eräänlainen kaksoisrooli, ihmisen rooli ja tutkijan rooli. Parhaiten toimimme omasta persoonastamme käsin, muuttamatta käyttäytymistä tutkittavien kaltaiseksi. Käytämme tutkimuksessamme yhtenä aineistonkeräysmenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Osallistuvassa havainnoinnissa olemme itse mukana ryhmän toiminnassa joka toisella kerralla, viidellä kerralla kymmenestä. Toimimme valtaväestön edustajan ja naisen roolissa sekä pyrimme osaksi ryhmää.

Teemahaastattelun aihealueita ei Grönforsin (2007) mukaan voida suunnitella etukäteen ilman ymmärrystä ilmiöstä. Tavoitteenamme on ryhmätoiminnan aikana havainnoida keskusteluissa esiin nousevia teemoja, jotka liittyvät kokemuksiin ryhmästä, uussuomalaisuudesta ja kotoutumisesta. Havainnoinnin avulla rakennamme aluksi luottamusta ryhmään, ymmärrystä uussuomalaisuuteen liittyviin teemoihin ja kysymyspatteristoa ryhmähaastatteluja varten. Ensimmäisen haastattelun jälkeen jatkamme ryhmään osallistumista ja havainnointia. Havainnointikerroista pidämme molemmat omia päiväkirjoja, johon kirjaamme ryhmän perustietoja, kerran ilmapiiriä ja käytyjä keskusteluja.

5.2 Haastattelut

Eskolan ja Suorannan (1999:87) mukaan teemahaastattelussa aihepiirit on ennalta määrätty. Kysymyksiä ei ole muotoiltu tarkasti, eikä kysymysten järjestyksellä ole merkitys-

tä. Haastattelija käy kaikki teema-alueet läpi haastattelussa, mutta laajuus eri haastattelukertojen välillä voi olla suuri. Käytämme tutkimuksessamme toisena aineistonhankintamenetelmänä teemahaastatteluja, jotka nauhoitamme ja litteroimme tekstin muotoon. Haastattelukielenä käytämme suomea, kuten Kassandran toiminnassa on tapana. Tavoitteena on luoda haastattelutilanteista luontevia keskusteluja kahvittelun lomassa. Toteutamme kaksi ryhmähaastattelua, joista ensimmäinen on esihaastattelu ja jälkimmäinen haastattelu tapahtuu ryhmän lopettaessa toimintansa. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista eikä tutkittavien nimet tule esille missään vaiheessa. Esihaastattelun tavoitteena on selvittää mitä odotuksia haastateltavilla on ryhmän suhteen ja miksi he ovat tulleet ryhmään. Samalla kartoitamme naisten kielitasoa. Saamiemme tietojen perusteella, voimme rakentaa seuraavan haastattelumme rungon, sillä kuten Eskola ja Suoranta (1999:79) toteavat, teemahaastattelua ei voida toteuttaa ilman alustavaa tietoa ja ymmärrystä aiheesta. Ryhmän lopetusvaiheessa toteutettavalla haastattelulla selvitämme niitä muutoksia, joita ryhmän toimimisen aikana on tapahtunut ja mitä kokemuksia haastateltavilla ryhmän toiminnasta on.

Haastatteluja suunnitellessamme kävi ilmi, että Vantaan taidetyöpaja ei toteutunut siinä muodossa kuin sitä oli suunniteltu. Tämän vuoksi keskityimme haastatteluissamme Espoon Naisten kammari -työpajaan ja käytimme sitä tutkimuksemme aineistona. Tutustuessamme ryhmän toimintaan, meille alkoi hahmottua ryhmään osallistuvien naisten arki ja ALMA:ssa käymisen sekä Naisten kammari-työpajan merkitys. Teemahaastattelun teemat alkoivat muodostua keskusteluista, joita käytiin taiteen tekemisen yhteydessä sekä näiden taidetuntien jälkeen kahvipöydän äärellä. Esihaastattelu toteutettiin paljolti näiden havaintojen pohjalta. Pehdyimme lisäksi Kassandran toimintaan ja Koivu- ja tähti-projektin periaatteisiin ja tavoitteisiin, sekä ALMA:an. Pohdimme kysymyksiä, jotka hyödyntäisivät Kassandraa ja auttaisivat kehittämään työpajojen toimintaa. Näiden perusteella teemahaastattelumme rungoksi muodostui kolme teemaa; kotoutuminen, ryhmän merkitys sekä taiteen ja kulttuurin merkitys.

5.3 Aineiston kuvaus

Naisten kammari –ryhmään osallistuvat naiset ovat kotoisin Venäjältä, Irakista, Libanonista, Syyriasta, Etiopiasta, Sri Lankasta ja Somaliasta. Iältään naiset ovat 30-57-vuotiaita. Suomessa oloaika vaihteli viidestä kuukaudesta 22 vuoteen. Naiset ovat työttömiä, työharjoittelussa tai hoitovapaalla. Kukaan naisista ei ole palkkatyössä. Yhteensä

Naisten kammari –ryhmässä käy 15 henkilöä, mutta osallistujia määrä vaihteli kerroittain neljästä yhdeksään henkilöön.

Naisten Kammari –työpajaa ohjasivat maahanmuuttajanaiset, jotka ovat kukin oman taiteenalan ammattilaisia. Ohjaajia oli yhteensä viisi ja heistä jokainen ohjasi ryhmää kaksi kertaa. Naiset olivat kuvataiteen, kädentaitojen, draaman ja tanssin ammattilaisia. Ensimmäisen ryhmäkerran aiheena oli draama ja draamapedagogi ohjasi muun muassa yksinkertaisia tutustumisharjoitteita. Esimerkkinä harjoitteesta jakauduimme pareihin ja tutustuimme toisiimme muutaman minuutin ajan, jonka jälkeen jokainen vuorollaan esitteli parista oppimiaan asioita muille. Kuvataidepajassa taiteiltiin kortteja ja opeteltiin käyttämään lehtikultaa kuvataidemateriaalina. Käsityöpajassa aiheena oli kierrätys ja materiaalina käytettiin vanhoja kankaita ja silkkikukkia. Pajassa tehtiin huoneentaulu ja nukke. Afrikkalaisen tanssin työpajassa tanssittiin, pelattiin ja leikittiin afrikkalaisittain. Samoin sri lankalaisessa tanssissa opittiin tanssiin sisältyvästä tarinan kerronnasta. Osallistuimme itse ryhmän toimintaan noin joka toisella kerralla ja teimme samalla havainnointia.

Keskitymme aineistossa ryhmään osallistuvien maahanmuuttajanaisten kokemuksiin. Emme havainnoi tai arvioi ohjaajien ohjaamista. Kassandran ohjaajat ovat ensisijaisesti naistaiteilijoita, jotka ryhmässä hyödyntävät omaa asiantuntijuuttaan ja luovuttavat sen muiden käyttöön. Taidetyö, jota ohjaajat tekevät, kotouttaa myös heitä itseään. Ohjaaminen tukee heidän kielenoppimistaan ja lisää työkokemusta. Samalla ohjaajat toimivat esikuvina toimintaan osallistuville ja myös kantasuomalaisille. (Jussilainen 2010.)

Ryhmähaastatteluun osallistui ensimmäisellä kerralla seitsemän ensimmäisen polven maahanmuuttajanaista ja toiseen haastatteluun kahdeksan. Ryhmähaastattelut nauhoitettiin kannettavalla tietokoneella ja tallennettiin tiedostoiksi. Tiedostot litteroitiin tekstimuotoon, jonka jälkeen ne teemoitettiin. Yhdistimme haastattelupäiväkirjamme ja teemoitimme materiaalin kuten haastattelut. Litteroitua materiaalia on yhteensä 30 sivua rivivälillä 1. Teemoittaminen toteutettiin haastattelukysymysteemojen rakenteen mukaisesti; kotoutuminen, ryhmän merkitys sekä taiteen ja kulttuurin merkitys. Moilasen ja Rähän (2010) mukaan teemoittaminen on aineiston pelkistämistä, jolloin etsitään tekstin olennaisimmat asiat.

6 KOTOUTTAMISTYÖTÄ TAITEEN AVULLA

Seuraavaksi esittelemme haastatteluaineistosta ja havainnoinnista koottuja maahanmuuttajanaisten kokemuksia. Tekstissä käytämme aineistosta poimittuja sitaatteja, jotka mahdollistavat lukijalle syvemmän ymmärryksen aiheesta. Nimesimme haastateltavat lainauksia varten koodeilla V1, V2, V3 ja niin edelleen. Koodit H1 ja H2 tarkoittavat meitä haastattelijoita. Pistemerkinnot hakasulkeissa tarkoittavat, että olemme poistaneet tulkinnan kannalta tarpeetonta materiaalia kyseisistä kohdista.

Haastattelun aikana kävi ilmi, että vastaajat eivät erottaneet Kassandran toimintaa ALMA:n toiminnasta. Kassandran Koivu ja tähti -projekti toimi ALMA:n tiloissa kevään 2010 ajan ja naiset mainitsivat ryhmähaastattelutilanteessa myös tapahtumia jotka liittyivät ALMA:n toimintaan, Kassandran työpajan lisäksi.

6.1 Kotoutuminen

Sana kotoutuminen oli haastatelluille maahanmuuttajanaيسille vieras. Ryhmähaastattelutilanteessa eräs haastateltavista kysyi tarkoitammeko kotoutumisella integraatiota. Integraatio oli sanana tutumpi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa Palapelin palat paikoilleen –tutkimuksessa on saatu samansuuntaisia tutkimustuloksia liittyen sanan kotoutuminen ymmärtämiseen. Palapelinpalat paikoilleen -tutkimuksessa sana kotoutumissuunnitelma oli monille vieras. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat kokivat, etteivät he ole saaneet mitään käytännön apua kotoutumissuunnitelmista. (Suokonaukio 2008:74.) Opinnäytetyössämme ne haastateltavista, jotka olivat asuneet Suomessa pidempään, kokivat Suomen kodiksi, mutta haastatteluissa kävi ilmi, että se on vaatinut aikaa. Haastateltavat kertoivat, että heillä on paljon opittavaa ja totuttavaa. Kotoutumisprosessi on vielä kesken. Omaan kotimaahan paluuta ei koettu mahdolliseksi.

V6: Kato, siellä ei oo ketään, on aina sota, sinne ei pääse enää [...] Alussa mietin, että mennään takaisin sinne, mutta, ei pääse sinne.

Opinnäytetyömme tuloksissa suomenkielentaitoa pidettiin tärkeänä ja naiset kokivat, että ryhmä on tukenut heitä kielitaidon ylläpitämisessä ja oppimisessa.

V6: [...] minä aina pelkään, että unohtaa minun suomen kielen taito kokonaan [...] sen takia minun oli pakko tulla.

Naiset kertoivat katselevansa kotonaan ohjelmia televisiosta omalla äidinkielellään ja puhuvat sitä perheensä kanssa. Sen vuoksi suomenkieltä käytetään vähän. Naiset kokivat oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen olevan tärkeää niiden säilymisen kannalta. Lapsille halutaan opettaa kieli, jotta suhteet kotimaassa, sekä muualla maailmassa asuviin sukulaisiin säilyvät. Kotimaan tavat ja uskonto halutaan siirtää jälkipolville. Naiset kertoivat, että lapset oppivat suomenkielen ja kulttuurin koulussa.

V15: [...] jos me ei tekee, lapset ei tiedä sitä, lapsenlapset ei tiedä, huomaamitään, kato [...] aina me näyttää ja sitten minun tytär osaa näyttää lapsenlapsille. On hyvä, ei kuollut kulttuuri.

Haastateltavat kertoivat, että ryhmän ulkopuolella, he eivät tutustu muihin ihmisiin helposti. Naiset kokivat, että ryhmässä he saavat paljon ystäviä.

V1: [...] tuolla ulkona me emme tervehti, emme puhu toisien kanssa... mut me täällä me juomme kahvia ja teetä ja tutustumme [...] ja sitten ulkona emme pelkää toinen toisiamme.

Haastateltavien mielestä sana maahanmuuttaja kuvaa heitä paremmin kuin uussuomalainen. Sana uussuomalainen koettiin vieraaksi. Yksi haastateltavista oli kuullut sanan aiemmin, mutta ei ollut ymmärtänyt sanan merkitystä.

Hyvönen (2007: 201) haastatteli tutkimuksessaan Suomeen muuttaneita virolaisia naisia. Hänen haastateltavansa olivat Suomeen muuttamisen jälkeen joutuneet pohtimaan paljon äitiyttä ja lasten kasvatukseen liittyviä asioita. Kuten Hyvönen tutkimuksessa, opinnäytetyössämme suomalainen vapaakasvatus herätti maahanmuuttajanaisissa ristiriitaisia tunteita.

H2: Onko erilaista olla äiti lähtömaassa kuin Suomessa?

V6: Joo, kato siellä minä määrään, oikeastaan me sanotaan ei saa tehdä. Suomessa hirveän vaikea sanoa.

Eräs haastatelluista kuvasi Suomeen muuton jälkeistä aikaa vaikeaksi kulttuurishokin takia. Suomalainen kulttuuri, ilmasto, vaatteet ja ruoka ovat erilaisia kotimaahan verrattuna. Lasten oli aluksi vaikea tottua elämään Suomessa ja he eivät suostuneet syömään suomalaista ruokaa. Lasten kasvatukseen liittyvät asiat ovat olleet myös vaikeita kahden kulttuurin erojen vuoksi. Lapset kyseenalaistivat vanhempiensa sääntöjä, kun huomasivat ystäviensä perheissä olevan erilaiset säännöt.

Työllistyminen Suomessa koettiin vaikeaksi, sillä työpaikoissa vaaditaan suomenkielen taitoa, jota kaikilla haastatelluilla ei ollut riittävästi. Osa naisista oli työskennellyt kotimaassaan, mutta Suomessa he olivat kotiäitejä. Eräs haastatelluista oli ollut aiemmin pitkään työelämässä Suomessa ja kertoi vaikeuksista tasapainotella työelämän ja äitiyden kanssa. Hänellä ei ollut sukua tai ystäviä verkostonaan auttamassa lasten hoidossa ja joutui usein jäämään pois töistä hoitaakseen lapsiaan, etenkin kesälomien aikana.

Haastateltava, joka oli ollut koko Suomessa asumisajan ilman työpaikkaa, kuvasi työttömänä olemisen huonoksi asiaksi. Hänellä on halu tehdä työtä, mutta kielitaidon puute ja työelämän vaatimukset estävät sen ja hän koki passivoituvansa kotona. Suomessa työskennellyt haastateltavamme kertoi, miten ihmiset olivat hämmästyneitä hänen työpaikallaan, kun huomasivat vasta pitkän ajan kuluttua, että hän osasi suomen kieltä. Nainen kertoi, että yleensä kukaan ei puhunut hänelle työpaikalla mitään. Lääkkölän tutkimuksessa (2008: 68) haastatellut maahanmuuttajat kertovat vastaavanlaisia kokemuksia suomalaisen työelämän haasteista. Kielitaidon, ammatillisen koulutuksen puute tai aiemman koulutuksen vastaamattomuus olivat suurimpia työllistymisen esteitä. Lääkkölän tutkimukseen vastanneet kokivat myös, että ilman kontakteja suomalaisiin voi olla vaikeaa löytää työ- tai harjoittelupaikkaa.

6.2 Ryhmä

Naiset olivat kuulleet ryhmästä monesti tuttavien kautta. Osalla oli tuttu, joka oli käynyt ryhmässä ja kutsunut mukaan. Yksi haastateltavista oli ohjattu ryhmään lääkärin kautta.

Ryhmää kuvailtiin kirjavaksi ja ilmapiiriä ystävälliseksi. Vastaajat kertoivat, ettei heillä ole paljoa ystäviä Suomessa, mutta kokevat kaikki ryhmän jäsenet ystäviksi. Ryhmän jäsenenä saa olla oma itsensä, kenelläkään ei ole tarvetta näytellä muuta kuin on. Kaikki kokivat olevansa osa ryhmää. Tärkeäksi koettiin, että saa puhua toisten kanssa ja jakaa omia vaikeitakin kokemuksia. Hyvösen (2007: 190) mukaan maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot rakentuvat usein lähtö- ja määränpäässä asuvista sukulaisista ja ystäväistä.

V6: [...] meillä ei ole paljon ystäviä Suomessa. Kato oikeastaan sen takia pakko tulla tänne (Naisten kammari –ryhmään) täällä puhuu kaikki ja...

Jos naiset eivät kävisi ryhmässä, he olisivat kotona. Kotona he istuisivat televisiota katsoen, ommellen ja syöden. Kotona olemisen kerrottiin lihottavan ja kuluttavan paljon

rahaa isojen ruokamenojen vuoksi. Omien lapsien hyvää tarkoittava kannustaminen kotoa ulos lähtemiseen ja asioiden tekemiseen koettiin ahdistavaksi. Kaikki kokivat toiminnan erittäin tärkeäksi, sillä muuten naisilla ei olisi mitään tekemistä. Ryhmään osallistuminen koettiin hyväksi tavaksi kuluttaa aikaa ja oppia uutta. Naiset kertoivat ryhmän tukevan syrjäytymisen ja mielenterveysongelmien ehkäisyä teen juomisen ohessa. Osalla naisista maahanmuuttoon ja sitä edeltävään aikaan kotimaassa on liittynyt traumaattisia kokemuksia, joita he jakoivat avoimesti ryhmässä.

*VI: Tän saat kirjottaa, että tää on masennuksen ehkäisyyn, syrjäytymisen. [...]Sitten jos ihminen täällä viihtyy, hänelle ei tarvii aina mennä lääkäri-
le pyytään apua.*

VI: Sitten tässä me voimme vaihtaa mielipiteitä ja puhua ja juoda vaikka teetä ja sitten hänelle ei tarvitse mennä psykiatrille, hah!

Itselleen naiset kokevat saavansa ryhmästä sielun voimia, erilaisia näkökulmia maailmasta, tietoa eri maista ja kulttuureista ja mahdollisuuden jakaa omia henkilökohtaisia asioita.

Keskustelu vain naisille rajatusta toiminnasta sai aikaan eriäviä mielipiteitä. Osa naisista koki vain naisille tarkoitetun toiminnan olevan erittäin tärkeää uskonnollisten syiden vuoksi. Osalle ryhmästä olisi sopinut, että miehiä olisi mukana toiminnassa.

Mahdollisuus tavata toisia maahanmuuttajanaisia koettiin hyväksi. Koettiin, että toisten maahanmuuttajien kanssa on helppo ja mukava puhua heitä yhdistävien tekijöiden vuoksi. Yhteinen kokemus muutosta vieraaseen maahan ja vieraasta kielestä koettiin yhdistäväksi asiaksi. Naiset kertoivat, että ulkona ihmiset eivät tule juttelemaan, ellei kyseessä ole maahanmuuttajataustainen henkilö. Verrattuna valtaväestöön, maahanmuuttajat ovat kiinnostuneita vieraiden ihmisten kanssa keskustelusta. Naiset arvelivat, etteivät kantasuomalaiset mahdollisesti uskalla tulla juttelemaan vieraalle, vaikka olisivatkin kiinnostuneita toisesta. Tarve keskustella toisten ihmisten kanssa nousi suurena tarpeena naisten kertomuksista.

VI: Minä haluan kiittää teitä ihanasta ajasta. Ihanat kaikki ihmiset. Kiitoksia paljon. Ihan todella paljon.

6.3 Taide ja kulttuuri

Taiteen tekeminen ja siihen osallistuminen koettiin tärkeäksi. Ryhmälle ei ollut tärkeää minkälaista tekemistä järjestettiin, kaikki oli mieluisaa. Tanssi ja liikunta nousivat esille useasti, varsinkin kysyttäessä minkälaista taidetoimintaa naiset jatkossa toivoivat. Naisten ei tule harrastettua liikuntaa kotona.

Matarasson (1999) tutkimuksessa taiteen tekemiseen osallistuminen sai ihmiset tuntemaan itsensä onnellisemmiksi ja terveemmiksi. Naisten Kammari -ryhmä koki, että yhdessä tekeminen ja luova toiminta antoivat heille sielun voimia. Eräs nainen kertoi ryhmän retkistä taidemuseoihin. Hänen mukaansa ryhmä vieraili paikoissa, joista he ulkomaalaisina eivät olisi muuten tienneet.

VI: Mä muistan...retkeä oli Vasikkasaareen, niin yksin ihminen ei lähde, jos ulkomaalainen. Me emme tiitä niitä paikkoja. Sitten olimme Kansallismuseossa, Gallén-Kallelan museossa, viel, Ateneum-museossa, sen takia, että jos ihminen tuli tänne, jos hänelle ei kerro ja ei vie kädestä, minä ei tiitä mistää [...] Mun mielestä tälläisiä, tälläisiä kannattaa ihmisille näyttää paikkoja.

Keskusteluissa tuli ilmi, että taiteen tekeminen toi mieleen lapsuuden muistoja. Havainnoidessamme ryhmää, eräs ohjaajan opettama leikki oli monille tuttu. Kyseessä oli kivileikki, jossa yritettiin kerätä kiviä maasta samaan aikaan, kun yksi kivi heitettiin ilmaan. Ilmaan heitetty kivi tuli saada kiinni samalla kädellä kuin kivi, joka poimittiin maasta. Naisten keskuudessa tämä herätti keskustelua siitä, miten kunkin ryhmäläisen kotimaassa leikkiä oli leikitty ja minkälaisia versioita siitä oli. Etenkin ne naiset, jotka tulivat maantieteellisesti samoilta alueilta tai samankaltaisista olosuhteista, muistivat leikkineensä kyseistä leikkiä lapsena. Leikin ohjaaja kertoi koko kylän naisten kerääntyneen päivän kuumimpaan aikaan varjoisalle paikalle pelaamaan kivileikkiä. Haastatellut kokivat nämä muistelut positiivisina hetkinä.

Taiteen kautta opittiin muista kulttuureista. Luovia menetelmiä Naisten kammari –ryhmässä olivat draama, kuvataide, käsityöt sekä afrikkalainen ja sri lankalainen tanssi. Kuvataidetunnilla keskusteltiin sanoista, joita kukin oli valinnut omiin huoneentauluihinsa lehtikullattavaksi. Tavun om symboli ja merkitys herätti kiinnostusta, sana äiti oli suosittu kaikilla kielillä. Tanssitunnilla opittiin tarinankerronnasta sri lankalaiseen tapaan ja ohjaajan tulkkina toimi eräs ryhmän jäsen. Ryhmäläiset auttoivat, kannustivat ja kehuivat toisiaan. Kaikki ryhmässä eivät ymmärtäneet annettuja ohjeita kielitaidon

puuttumisen vuoksi, mutta elekielellä ja toisilta mallia ottamalla kaikki onnistuivat. Toiminnassa harjaantui suomenkieli tekemisen ohella. Ryhmissä naiset keskustelivat ja kyselivät toisiltaan hyvin vapaasti toistensa kotimaista ja tavoista. Heistä oli mielenkiintoista oppia ja kuulla muiden kulttuureista.

Eräs haastateltavista kuvasi taiteen tekemisen olevan masennuksen ehkäisyä.

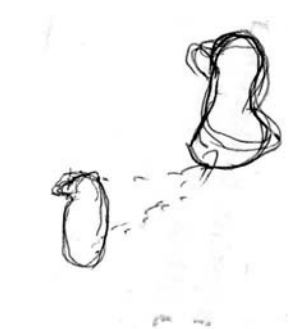
V1: Huomasimme, että jos ihminen piirtää. Tää on tällainen hieno juttu, väriterapia. Kaikki saavat niinku, jos eivät puhukaan, saavat purkaa omia tunteitaan, sitten sen huomaa heti väreissä. Jos on ruskeat vuoret ja mustat tiet, hänellä on jotain surullista, se tulee heti väreissä. Ja toiset haluavat päinvastoin kukkia ja aurinkoa. Kaikki tää on niinku myös meille tärkeää.

Ryhmän viimeisellä kerralla pyysimme naisia piirtämään tai kirjoittamaan paperille ajatuksia ryhmästä. Kahdella ryhmäläisistä oli samankaltainen ajatus kuvissaan joissa he kuvasivat Suomeen muutttoa.

KUVA 1. V1, kuva ryhmästä, Muuttolinnut

KUVA 2. V6, kuva ryhmästä, Sri Lanka - Suomi

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli saada kokemuksellista tietoa maahanmuuttajanaisilta siitä, miten luova ryhmätoiminta tukee heidän kotoutumisprosessiaan ja tätä kautta hyvinvointia. Sekä havainnoinnin että haastattelujen perusteella voimme todeta, että toiminta saavuttaa sille asetetut tavoitteet uudelta tavasta tehdä kotouttamistyötä taiteen ja kulttuurin keinoin. Olemme jakaneet johtopäätöksemme kahteen osaan: yhteisöllinen ja vertaistuellinen toiminta kotoutumisen tukena sekä taide- ja kulttuuritoiminta kotoutumisen tukena.

7.1 Yhteisöllinen ja vertaistuellinen toiminta kotoutumisen tukena

Naisten kammari –ryhmässä toteutui kaikki kotouttamistoiminnan tasot, joita lainsäädännössä (L 9.4.1999/493) on sisällytetty toiminnalle. Kotoutumisen toiminnallinen taso toteutui ryhmissä taidetoimintaan osallistumalla. Ryhmän ilmapiiri oli avoin ja luottamuksellinen mahdollistaen matalan kynnyksen ryhmään osallistumiseen sekä asioiden jakamisen. Omien ajatusten ääneen sanominen luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä antoi osallistujille mahdollisuuden purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan, joita maahanmuuttoon ja kotimaahan liittyi. Naiset pitivät tärkeänä saman kulttuuritaustan omaavien naisten tapaamista ja toisilta maahanmuuttajanaisilta saatavaa vertaistukea. Suomen kieltä käytettiin kaikissa tilanteissa englannin sijaan, sillä suomen kieli oli kaikille ryhmän jäsenille yhteinen. Maahanmuuttajanaiset pitivät suomen kielen oppimista merkittävänä osana kotoutumista.

Suomen kielen ja kulttuurin oppimisen ja omaksumisen lisäksi, yhtä tärkeänä pidettiin oman kielen ja kulttuurin säilyttämistä ja jälkipolville siirtämistä. Kokemus, että ryhmässä oli mahdollista avoimesti jakaa omaan kulttuuriin liittyviä asioita sekä oppia muista kulttuureista, tuki naisten oman kulttuurin säilyttämistä ja integroitumista suomalaisen yhteiskuntaan. Päättelämme, että ilmapiiri, jossa naiset tuntevat, että heidän kulttuuritaustastaan ollaan kiinnostuneita ja että he voivat olla ylpeitä taustastaan, tukee heidän tasapainoista integraatiota ja ennaltaehkäisee assimilaatiota ja marginalisaatiota.

Ryhmässä naiset saivat informaatiota toisiltaan myös muiden ryhmien toiminnasta. Informaation kulku on usein hidasta, varsinkin niille maahanmuuttajanaisille, jotka viettävät suurimman osan ajastaan kotona ja verkostot kodin ulkopuolelle ovat vähäisiä. Tietoa omista mahdollisuuksista osallistua ryhmien toimintaan on vaikea saada. Muihin

ryhmiin liittyvissä keskusteluissa, naiset halusivat erityisesti tietää ovatko ryhmät ilmaisia ja kuka näihin ryhmiin saa osallistua. Naisten Kammari –ryhmässä verkostoituminen ryhmän ulkopuolelle tapahtui niiden naisten kautta, jotka kuuluivat myös muihin ryhmiin. Ryhmän jäsenten avoimuus ja ryhmä jäsentensä verkostoitumisen tukijana, edistävät sosiaalisen pääoman kertymistä. Myös Kassandran ohjaajien ja ALMA:n työntekijöiden tuki lisäävät ryhmän ja yksilöiden sosiaalista pääomaa. (Ruuskanen 2001: 16-18.)

Sosiaalinen verkosto muodostuu joko heikoista tai vahvoista siteistä. Vapaaehtoiset yhteisöt koostuvat usein heikoista siteistä. Tämä lisää yhteisön jäsenten liikkumavaraa enemmän kuin vahvat ja kiinteät suhteet. Heikot siteet lisäävät myös yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vahvat siteet voivat taas muodostaa sellaisia verkostoja, jotka eivät edistä yleistä hyvinvointia. (Hyypä 2003:28.) Naisten kammari –ryhmän sosiaalinen verkosto muodostuu mielestämme heikoista siteistä. Jos ryhmässä vallitsisi voimakas ”hyvä veli” –järjestelmä ja ryhmä määrittelisi itsensä voimakkaasti juuri tietynlaisille maahanmuuttajanaishille tarkoitetuksi ryhmäksi, se voisi aiheuttaa sosiaalista painetta niille naisille, jotka käyvät myös muissa ryhmissä ja estää ryhmän sosiaalisen pääoman muodostumista. Uusien jäsenten ryhmään liittyminen voisi myös olla vaikeaa. Hyypän (2002:26) mukaan vapaaehtoinen harrastustoiminta tapahtuu yhteisöissä, jotka eivät yhdenmukaisesti liikaa ja vapaaehtoisuudella on yhteisöllisyyttä lisääviä vaikutuksia. Vapaaehtoinen osallistuminen ei ole aiheuttanut henkilökatoa tai välinpitämättömyyttä ryhmää kohtaan haastattelemassamme ryhmässä, vaan monet naiset osallistuvat toimintaan omien aikataulujensa ja mahdollisuuksiensa mukaan. Haastatteluissamme oli mukana naisia, jotka eivät olleet osallistuneet aktiivisesti ryhmän toimintaan muutamaan kuukauteen, mutta tunsivat silti olevansa osa ryhmää. Ryhmään tultiin tapaamaan ystäviä ja vaihtamaan kuulumisia.

Haastattelemamme naiset kokivat itsensä yksinäisiksi ja ryhmän merkitys ja tuki oli heille tärkeää. Naisia yhdisti muun muassa kokemukset maahanmuutosta, ulkopuolisuudesta, yksinäisyydestä ja työelämän ulkopuolelle jäämisestä. Vertaistuellisten keskustelujen kautta naiset saivat purkaa näitä kokemuksiaan ja niiden herättämiä tunteita. Vertaistuki toi naisille tunteen, etteivät he ole yksin ongelmiansa kanssa. Maahanmuuttajanaiset haluavat muodostaa kontakteja kantasuomalaisiin, mutta tuloksissa käy ilmi, että naiset kokevat tämän vaikeaksi. Maahanmuuttajanaisten kertoman mukaan kantasuomalaiset ovat vaikeasti lähestyttäviä. Toisiin maahanmuuttajiin on helpompi tutus-

tua. Opinnäytetyömme tulokset ovat samansuuntaisia kuin Hyvösen (2007: 198) tutkimuksessa. Hyvösen haastattelemat virolaisnaiset kokivat olonsa yksinäiseksi Suomeen tullessa. Ainoat ystävät olivat aluksi muita Suomeen muuttaneita virolaisia. Työpaikan löydyttyä sosiaaliset verkostot alkoivat rakentua kollegojen kautta myös vapaa-ajalle.

Olettamuksiemme vastaisesti valtaosa haastatelluista ei kokenut ainoastaan naisille tarkoitetun toiminnan olevan merkityksellistä heille. Haastatelluille, joille ainoastaan naisille tarkoitettu toiminta oli ehdottoman tärkeää, perustelut rajoittuivat uskontoon liittyviin syihin. Päätelemme kuitenkin, että naisille rajattu toiminta mahdollistaa matalamman kynnyksen toimintaan osallistumiseen, sekä avoimen ilmapiirin asioiden jakamiseen.

7.2 Taide- ja kulttuuritoiminta kotoutumisen tukena

Taide ja kulttuuritoimintaan osallistuminen vaikutti naisten ryhmäkokemukseen positiivisesti. Taiteen tekeminen mahdollisti osallistumisen myös niille, joille kommunikaatiovaikeudet ja kielitaidon puutteellisuus estivät suoran dialogin. Vertaistuki ja muiden naisten tulkkausapu olivat tärkeitä tekijöitä ryhmän toiminnassa rohkaisemassa naisia osallistumaan. Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen vaikutti positiivisesti naisten mielialaan ja toi vaihtelua heidän arkeensa. Osa naisista harrasti esimerkiksi käsitöiden tekoa myös kotona, mutta tuli mielellään tekemään ja harrastamaan yhdessä ryhmän kanssa. Näin taide- ja kulttuuritoiminta lisäsi sosiaalista yhdessäoloa ja aktivoi kanssakäymiseen.

Olemme jäsentäneet kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistumisen vaikutuksia seuraavasti Naisten kammari –ryhmän maahanmuuttajanaisten haastattelujen tulosten pohjalta:

- Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen toi naisille monipuolisia elämyksiä tanssin, kädentaitojen, kuvataiteen ja draamallisen ilmaisun kautta
- Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen antoi ”sielunvoimia”, voimavaroja ja iloa naisten arkeen
- Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen mahdollisti omien kokemusten jakamisen ja muistelemisen, sekä vahvasti vuorovaikutusta osallistujien välillä
- Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen toimi oppimisen välineenä

Jäsennyksemme on samansuuntainen Hanna-Liisa Liikasen (Hyypä – Liikanen 2005:113) havaintojen kanssa taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutuksista ihmisen hyvinvoinnissa.

Tuloksien perusteella päättelemme, että taide- ja kulttuuritoiminta vaikutti välineellisesti maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen, vahvistamalla sosiaalista hyvinvointia, suomen kielen oppimista, suomalaisen kulttuurin ja muiden osallistujien kulttuurien ymmärtämistä, uusien taitojen omaksumista luovin menetelmin, oman kulttuurin säilyttämistä sekä yhteisöllisyyttä ryhmän naisten välillä.

8 LUOTETTAVUUDEN TARKASTELUA

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun liittyy useita eri perinteitä. Tämä johtuu siitä, että laadullinen tutkimus itsessään sisältää useita erilaisia tutkimusperinteitä. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus painottuu. Pyrimme kuvaamaan opinnäytetyömme toteutusta mahdollisimman tarkasti, jotta lukijoille välittyisi selkeä kuva työstämme. (Tuomi –Sarajärvi 2003: 131, 135.)

Metodikirjallisuudessa käsitellään tutkimusmenetelmien luotettavuutta validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden kautta. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimus vastaa tutkimuskysymyksiinsä ja on tutkinut lupaamiaan asioita. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että tutkimustulokset ovat toistettavissa. Nämä käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen kentällä ja ovat sen vuoksi saaneet kritiikkiä niiden käytössä laadullisessa tutkimuksessa. Validiteetti ja reliabiliteetti käsitteinä liittyvät ajatukseen konkreettisesta todellisuudesta, joka edellyttää uskomusta objektiiviseen tietoon. Laadullisessa tutkimuksessa on otettava huomioon tutkimuksen ja tutkittavan kohteen ominaispiirteet. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen samoin kuin määrällisessä tutkimuksessa. (Tuomi – Sarajärvi 2003: 133-134.) Opinnäytetyömme kuvaa maahanmuuttajanaisten subjektiivisia kokemuksia kotoutumisesta ja luovaan ryhmätoimintaan osallistumisesta.

Koimme Kassandran järjestämän toiminnan tärkeäksi jo ennen kuin aloitimme tekemään opinnäytetyötämme. Kirjallisuus ja aiemmin tehdyt tutkimukset tukivat ajatus-
tamme kotoutumiseen tähtäävän työn tärkeydestä. Etukäteisolettamuksemme toiminnan

tärkeystä olivat haaste opinnäytetyön luotettavuuden kannalta, mutta pyrimme suhtautumaan aiheeseen puolueettomasti havainnoidessamme ja haastatellessamme. Johtopäätökset olemme tehneet saaduista tuloksista huomioiden opinnäytetyön luotettavuuden vaatimuksen ja välttäen omien olettamuksien vaikutuksia. Puolueettomuuteen pyrimme lisäksi miettimällä etukäteen roolimme ryhmässä. Emme osallistuneet ryhmän järjestämiseen tai ohjaamiseen, joten pystyimme suhtautumaan naisten kertomiin kokemuksiin puolueettomasti. Päädyimme osallistumaan ryhmän toimintaan, jotta saavuttaisimme ryhmän luottamuksen ja naiset olisivat mahdollisimman avoimia haastattelutilanteissa. Ryhmään osallistuminen oli luontevaa naisen roolissa. Havainnointikirjaukset pyrimme tekemään sopivissa väleissä ja ryhmän jälkeen. Tuloksia saimme valittujen aineistonhankintamenetelmien ansiosta kiitettävästi.

Suunnittelimme haastattelukysymykset avoimiksi, jotta saisimme mahdollisimman moniulotteisia vastauksia. Haastattelutilanteessa haasteena oli, ymmärsivätkö naiset kysymykset oikein kielitaidon vuoksi. Naisten kammari –ryhmässä käytettiin suomenkieltä kaikissa tilanteissa, joten valitsimme haastatteluihin sen ainoaksi kieleksi. Luotettavuus on voinut kärsiä, koska joitakin kysymyksiä jouduimme muotoilemaan helpommin ymmärrettäväksi ja pohdimme, johdattelimmeko haastateltavia näissä tilanteissa. Osa haastattelukysymyksistä muotoutui haastattelutilanteessa suljetuiksi kyllä tai ei –kysymyksiksi, jolloin emme saavuttaneet vastauksiin toivottua laajuutta. Lisäksi, osa kysymyksistä herätti enemmän keskustelua kuin toiset. Osaan kysymyksistä naiset vastasivat hyvin lyhyesti tarkentavista kysymyksistä huolimatta.

Haastattelujen tallentaminen ja purkaminen oli haastavaa, sillä haastateltavat puhuivat välillä samanaikaisesti eri kielillä ja melu oli ajoittain kova. Emme voineet olla varmoja, keskittyivätkö naiset haastatteluun, tulkkasivatko naiset keskustelua toisilleen vai puhuivatko he muista asioista. Koemme kuitenkin, että ryhmähaastattelu oli oikea valinta aineiston hankintaan, koska loppujen lopuksi keskustelua syntyi paljon ja ryhmä innostui annetuista teemoista. Keskusteluun tuli mukaan uusia ulottuvuuksia, joita emme olleet etukäteen suunnitelleet. Kuitenkin pohdimme, että joidenkin naisten eriävät mielipiteet saattoivat jäädä kuulematta muun ryhmän vahvan yhdenmielisyyden vuoksi. Pyrimme minimoimaan kuulematta jäämisen mahdollisuuden haastattelujen ohella muistiinpanoja tekemällä nauhoittamisen lisänä luotettavuuden vahvistamiseksi. Muistiinpanoihin merkitsimme esimerkiksi kuinka moni ryhmästä oli samaa ja kuinka moni erimieltä sekä kommentteja, jotka puhuttiin hiljaisella äänellä. Olemme käyttäneet

opinnäytetyössämme suoria lainauksia haastatteluista kuvataksemme mahdollisimman luotettavasti maahanmuuttajanaisten kokemuksia. Suorien lainauksien avulla lukijan on mahdollista tehdä omia tulkintoja tutkimustuloksista (Eskola – Suoranta 1999: 217).

Maahanmuuttajanaiset eivät tuoneet havainnoinnissa tai haastatteluissa ilmi kritiikkiä Naisten kammari –ryhmää kohtaan. Tämän oletamme johtuvan ryhmän vapaaehtoisuudesta. Maahanmuuttajanaiset voivat itse valita käyvätkö ryhmässä vai eivät ja ovat kiitollisia mistä vain toiminnasta jota heille järjestetään. Koemme, että naiset eivät kerro kehittämis ehdotuksia, sillä eivät halua vaikuttaa epäkiitollisilta.

9 POHDINTA

Tarkoituksenamme on ollut opinnäytetyömme kautta osallistua maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn kehittämiseen lisäämällä tietoutta maahanmuuttajanaisten vapaa-ajasta. Opinnäytetyönprosessin aikana oma ymmärryksemme aiheesta ja ammatillinen osaaminen on kehittynyt. Tarkoituksena on ollut tarttua ajankohtaiseen aiheeseen, jonka kanssa sosiaalialan ammattilaiset tulevat väistämättä olemaan kosketuksissa työelämässä. Toivomme, että opinnäytetyömme tuloksista on hyötyä tulevaisuudessa maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn kehittämisessä.

Toiminnan tarkoituksen mukaisesti ryhmä oli avoin kaikille naisille ja kantasuomalaisten osallistuminen olisi ollut toivottavaa. Koivu ja tähti –projektin tavoite tarjota mahdollisuus yhdessä tekemiseen kantasuomalaisten kanssa, ei toteutunut Naisten kammari ryhmässä, muutoin kuin ALMA:n työntekijöiden ja meidän osalta. Haasteena on, kuinka saattaa kantasuomalaiset ja maahanmuuttajat yhteisen tekemisen äärelle. Pohdimme, että kantasuomalaiset saattavat kokea, että monikulttuurisina markkinoidut ryhmät on tarkoitettu vain maahanmuuttajille. Maahanmuuttajilla taas saattaa olla korkea kynnys osallistua toimintaan, jossa valtaosa osallistujista on kantasuomalaisia. Ongelmana on myös, että tahot, jotka tekevät monikulttuurista työtä, saattavat käsittää toiminnan ainoastaan maahanmuuttajien kanssa tehtäväksi työksi. Mielenkiintoista olisi jatkotutkimusaiheena tutkia, kuinka kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien yhteinen ryhmätoiminta tukee kotoutumista. Tämä edellyttää sellaisen ryhmän olemassa oloa, jossa on kantasuomalaisia ja maahanmuuttajia.

Koivu ja tähti –projektin Naisten kammari- työpaja oli kestoaltaan suhteellisen lyhyt. Maahanmuuttajanaiset olivat kiinnostuneita toiminnasta ja toivoivat lisää pajoja. ALMA:n pitkäjänteinen toiminta oli mielestämme merkittävässä roolissa maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukemisessa. Kassandran ja ALMA:n yhteistyö, jossa Naisten kammari –ryhmä liitettiin jo olemassa olevan toiminnan oheen on toimintamuotona toimiva. Eri pajojen välinen vertailu jatkotutkimusaiheena hyödyttäisi Kassandran toimintaa, jotta he voivat lyhytkestoisen projektirahoituksen puitteissa keskittyä hyviksi havaittujen käytäntöjen ja pajojen toimintaan sekä kehittämiseen. Sosiaali- ja kulttuurisektorin liittymäpinnassa tehtävällä työllä on aineistomme valossa suuri merkitys niille maahanmuuttajanaيسille, joita se tavoittaa. Tavoitettavuutta voitaisiin parantaa verkostoitumalla esimerkiksi sosiaalitoimistojen, päiväkotien, koulujen ja neuvoloiden työntekijöiden kanssa. Maahanmuuttajien kanssa töitä tekevät voisivat viedä sanaa toiminnasta eteenpäin asiakkailleen. Yhteistyö sosiaali- ja kulttuurialojen välillä olisi mielestämme hedelmällistä vastaisuudessakin, etenkin kohderyhmien löytämisessä ja ryhmien tarpeiden mukaisessa toiminnan suunnittelussa.

Pohdimme taidepajoihin osallistumista niiden naisten osalta, jotka ovat kotiäitejä. Naisten kammari –työpajaan osallistui muutamia maahanmuuttajanaisia lastensa kanssa, mutta heidän osallistumisensa ja sitoutumisensa oli heikompaa. Lastenhoito sitoi heitä ja työpajan fokus ei ollut lapsille suunnatussa toiminnassa. Toimintaa voisi kehittää äitilapsiryhmien osalta ja tarjota ryhmiä, niin maahanmuuttajille kuin kantasuomalaisille äideille ja heidän lapsilleen. Tämä edistäisi verkostoitumista äitien välillä ja tarjoaisi arvokasta vertaistukea ja vuorovaikutusta kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä. Haasteena on saavuttaa tämä kohderyhmä ja sitouttaa se toimintaan. Cassandra ry on pyrkinyt ottamaan lastenhoidon järjestämisen huomioon ryhmien toimintaa suunnitellessaan, mutta se on hankerahoituksen turvin haastavaa. Euroopan Unionin hankerahoituksella ei voida tukea lastenhoitoa. Pelkästään äideille kohdennettu toiminta vaatisi suunnittelua juuri lastenhoidon osalta.

Taide- ja kulttuuritoiminnan mahdollisuudet yhteisöllisyyden elvyttäjänä ja yksilöiden voimavarojen ja hyvinvoinnin lisääjänä ovat suuret myös monien muiden kohderyhmien kuin vain maahanmuuttajien kanssa työskennellessä. Kassandran taide- ja kulttuuritoiminta on merkittävänä osana tukemassa maahanmuuttajien kotoutumista ja kielen oppimista. Monikulttuurisessa ryhmässä, jossa äidinkieliä voi olla yhtä monta kuin osallistujia, taidetoiminta mahdollistaa osallistumisen ja ryhmään liittymisen, vaikka yhteistä

puhuttua kieltä ei löytyisikään. Ryhmään liittymisen vapaaehtoisuus ja ryhmän solidaarinen ja avoin ilmapiiri vaikuttivat mielestämme ryhmän sitoutuneisuuteen, sitä vahventaen.

Perhaps only the migrating birds can know/ When they're suspended between earth and heaven/ This pain of two homelands./ With you I have been planted twice./ With you I have grown, pines./ And my roots are in two different landscapes.

Leah Goldberg (1911-1970)

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne 2005: Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne, Alitolppa-Niitamo – Ismo, Söderling – Stina, Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Julkaisija Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu. Vammalan Kirjapaino Oy, 39-40
- Alitolppa-Niitamo, Anne – Söderling, Ismo 2005: Johdanto. Teoksessa Anne, Alitolppa-Niitamo – Ismo, Söderling – Stina, Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Julkaisija Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu. Vammalan Kirjapaino Oy, 11
- Bamford, Anne 2006: The Wow Factor Global research compendium on the impact of the arts in education. Germany: Waxmann Münster/ Berlin.
- Berry, John W. – Poortinga, Ype H. – Segall, Marshall H. – Dasen, Pierre R. 2002: Cross-Cultural Psychology. Research and Applications. Second edition. Cambridge: University Press.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1999: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Espoon kaupunki 2010. ALMA, Leppävaaran monikulttuurinen toimintakeskus. Verkodokumentti. <
<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11884;11489;11642;11646>> Luettu 27.9.2010.
- Grönfors, Martti 2007: Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Juha Aaltola ja Raine Valli (toim.). Juva: WS Bookwell Oy, 151-156
- Herranen, Jatta – Kivijärvi, Antti 2009. Monikulttuurinen yhteisöllisyys: yhteyden ehdot ja tilat. Teoksessa Karin, Filander – Marjatta, Vanhalakka –Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. Vuosikirja. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.
- Hyväri, Susanna 2009: Vertaisryhmät syrjäytymisen ehkäisemisen näyttämöinä. Ryhmätyö 4/2009, 2
- Hyväri, Susanna ja Nylund, Marianne 2010: Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Terhi, Laine – Susanna, Hyväri – Päivi, Vuokila-Oikkonen (toim.)Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 29.
- Hyvönen, Heli 2007. ”Koti on Suomessa mutta kotimaa on Viro”: Suomessa asuvien virolaisäitien transnationaaliset sosiaaliset tilat. Teoksessa Tuomas, Martikainen – Marja, Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007: 190, 198.

- Hyypä, Markku T. 2002: Elinvoimaa yhteisöstä Sosiaalinen pääoma ja terveys. PS-kustannus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hyypä, Markku T. – Liikanen, Hanna-Liisa 2005: Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Jantunen, Eila 2010: Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Terhi, Laine – Susanna, Hyväri – Päivi, Vuokila-Oikkonen (toim.)Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 85
- Joronen, Tuula (toim.) 2009: Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Juhila, Kirsi 2006: Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaine. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jussilainen, Anna (toim.) 2010: Koivu ja tähti. Kotouttamistyötä taiteen avulla. Hyviä käytäntöjä ja haasteita. Hanke raportti.
- Kankainen Tomi 2009: Robert D. Putnam – sosiaalisen pääoman puolestapuhuja. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän yliopisto. Päivitetty 08.09.2009. Verkkodokumentti <<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/robert-d-putnam-2013-sosiaalisen-paaoman-puolestapuhuja>> Luettu 23.10.2010.
- Kassandra ry. Verkkodokumentti. <www.kassandra.fi/historia.php> Luettu 17.10.2009.
- Koivu ja tähti –hanke 2010. Esite kevään 2010 taidetyöpajoista.
- Koivu ja tähti 2010. Kotouttamistyötä taiteen avulla. Hyviä käytäntöjä ja haasteita. Raportti. Kassandra ry.
- Laine, Markus 2009: Esipuhe. Teoksessa: Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. L 9.4.1999/493. Finlex. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>> Luettu 21.10.2009.
- Liebkind, Karmila 2009: Ethnic identity and acculturation. Teoksessa Inga Jasinskaja-Lahti ja Tuuli Anna Mähönen (toim.) Identities, Intergroup Relations and Acculturation – The Cornerstones of Intercultural Encounters. Helsinki: Hakapaino Oy, 22
- Liikanen, Hanna-Liisa 2003: Taide kohtaa elämän Arts in Hospital-hanke ja kulttuuri-toiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Liikanen, Hanna-Liisa. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia –ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.
- Lääkkölä, Aino 2008: ” Ilman työtä en tunne itseäni ihmiseksi” Maahanmuuttajien työllistymisintegraation esteet Kemi-Tornion alueella. Web Reports 45 Siirtolaisuus-

- instituutti. Turun yliopiston maantieteenlaitos. Turku.
<www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports45.pdf> Luettu 15.10.2010.
- Martikainen, Tuomas – Sintonen, Teppo – Pitkänen, Pirkko 2006: Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Hakapaino Oy, 23
- Martikainen, Tuomas – Tiilikainen, Marja 2007: Maahanmuuttajanaiset: Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007, 15-16, 19
- Matarasso, Francois 1997: Use or Ornament. The social impact of participation in arts. Comedia. Verkkojulkaisu.
http://web.me.com/matarasso/one/research/Entries/2009/2/19_Use_or_Ornament_files/Use%20or%20Ornament.pdf
- Mexico City Declaration on Cultural Policies 1982. World Conference on Cultural Policies. Mexico City, 26 July – 6 August 1982. Unesco.
<http://portal.unesco.org/culture/en/files/35197/11919410061mexico_en.pdf/mexico_en.pdf> Verkkodokumentti. Luettu 21.10.2010.
- Mikkonen, Anna 2005: Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling ja Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Julkaisija Väestöliiton Väestötutkimuslaitos ja Kotipuu. Vammalan Kirjapaino Oy, 54-55, 59.
- Moilanen, Pentti – Rähä, Pekka 2010: Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Novitsky, Anita 2005: Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Anne, Alitolppa-Niitamo – Ismo, Söderling – Stina, Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Julkaisija Väestöliiton Väestötutkimuslaitos ja Kotipuu. Vammalan Kirjapaino Oy, 72-83.
- Pyykkönen, Miikka 2007: Naiset maahanmuuttajien yhdistyksissä. Teoksessa Tuomas, Martikainen – Marja, Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007, 105, 112-114.
- Pyykkönen, Miikka 2009: Maahanmuuttajayhdistysten kulttuuritoiminta ja kulttuurille annetut merkitykset. Teoksessa Tuula, Joroinen (toim.) Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia, 147-148.
- Raunio, Mika 2009: Korkeasti koulutetut asiantuntijat 2000-luvun alun Suomessa: Kuka kaipaa kulttuuria. Teoksessa: Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Ruuskanen, Petri 2001: Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Ruuskanen, Petri 2002: Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 5.
- Saukkonen, Pasi 2010: Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä. Cuporen julkaisuja 19. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Suokonautio, Jaana 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Säävälä, Minna 2009: Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Vertailevan FEMAGE – hankkeen loppuraportti. Väestöliitto. Katsauksia E/35 2009.
- Söderling, Ismo 2009: Alkusanat. Teoksessa: Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Vertailevan FEMAGE –hankkeen loppuraportti. Väestöliitto. Katsauksia E/35 2009.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2003: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tilastokeskus 2009: Maahanmuuttoa ja muuttovoittoa ennätysmäärä 2008. Verkkodokumentti. Julkaistu ja päivitetty 20.5.2009.
<http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2008/muutl_2008_2009-05-20_tie_001_fi.html> Luettu 24.10.2009.
- Tilastokeskus 2009. Väestörakenne 2009. Vieraskielisten määrä Suomessa vuosina 1990-2010. Verkkodokumentti. Päivitetty 30.9.2010. <
http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/01/vaerak_2009_01_2010-09-30_kat_001_fi.html> Luettu 2.10.2010.
- Vilkama, Katja 2006: Asuntopolitiikka ja vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992-2005. Pro gradu tutkielma. Maantiede. Helsingin yliopisto.
- Vuori, Pekka – Riihelä, Juhani 2010: Vieraskielisen väestön ennuste Helsingin seudulla 2010-2030. Helsingin seudun suunnat 1/2010, 11.
- Widenoja-Oladapo, Kaisa 2009: Tiedonanto Kassandra ry:n toiminnasta 23.10.2009. Kassandra ry.